LITERATURA ARTS INFORMACIO

PONT BLAU

Nº 10

JULIOL - AGOST

1 9 5 3

S U M A R I

Pàgs.

Estable, baix relleu de MANOLO HUGUÉ . . . . Portada

EDITORIAL 161

Pere Alberni, a Nutka, per J. SOLER VIDAL . . . 162

La dona que no ha estat mai noia, per ANNA MURIÀ 167

Soldats de la República, per DOROTHY PARKER . . 170

Encontre, per ANTONI GARRIGÓS 173

Cançó de la mort petita, per JAUME VIDAL ALCOVER 174

A "Les Mediterrànides", per AGUSTÍ BARTRA . . . 176

El Segura, per EMILI BEÜT BELENGUER 177

INFORMACIÓ

Notes dels Països de Llengua Catalana: De Barcelona, per RAMON NEBOT; *de València*, per VICENT PERIS 180

La Copa Santa dels Catalans, per LLUÍS ESTEVE 184

Lletres, per JOAN FUSTER, LLUÍS GASSÓ I CARBONELL i J. ROURE-TORENT 186

Les Monografies Bages, per FRANCESC FARRERAS DURAN 192

Notícies de Lletres 193

Arts Plàstiques, per PERE CALDERS 194

Notícies diverses 196

Subscripció: Semestre, $ 12.00

Un número, $ 2.50

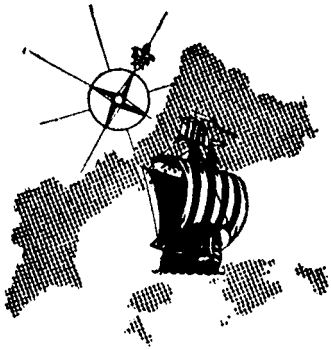

QUAN, ja fa un any, el grup editor de PONT BLAU preparava el primer número de la revista, no comptava amb altres recursos que l'entusiasme dels seus components i l'esperança que els lectors i els escriptors de llengua catalana voldrien contribuir a l'empresa. Aquesta ha estat difícil — és difícil —, com ja sabíem que havia de ser. Els qui ens han seguit des del primer número hauran observat els progressos que la revista ha fet en la seva presentació i en el nombre dels seus col·laboradors. Millorar la presentació de la revista ha costat alguns sacrificis que només algunes persones coneixen; enrolar nous col·laboradors ha estat fàcil, perquè des del primer *moment la publicació ha tingut una acollida cordial* entre els escriptors de les tendències més diverses, probablement per la seva independència i pel fet evident de no estar al servei de cap grup ni capelleta. PONT BLAU té una orientació liberal i nacional inequívoca que exclou de les seves pàgines algunes signatures i el que pugui precedir-les; però la seva línia és prou àmplia perque hi puguin conviure la majoria dels nostres escriptors: els qui estan d'acord amb els nostres principis liberals i d'integració nacional. PONT BLAU és una publicació predominantment literària, pero està impulsada per uns ideals patriòtics que no hem deixat d'assenyalar per tal que qui ens segueixi sàpigui què és PONT BLAU i què es proposa. No ens basta que les pàgines de la revista plaguin als lectors per la seva amenitat o la seva qualitat literària, *sinó que cerquem la seva adhesió per motius més* profunds, que impliquin una ferma solidaritat. Propòsits tan ambiciosos com els nostres exclouen tota activitat de capelleta literària o de grup polític. Creiem, com diu Francesc Farreras Duran, que "s'imposa tornar a la unió sagrada"; que "hem de treballar tots fent, purament i simple, tasca catalana per tal de retrobar la pàtria en obres que ens uneixin, deixant de banda, circumstancialment, tots els motius de fricció o de discòrdia entre nosaltres". Entre nosaltres! Hem trobat l'adhesió buscada dels escriptors i també la *inesperada d'alguns patriotes* que, desitjosos d'impulsar l'activitat d'aquells, han cregut que PONT BLAU podia ser un bon vehicle per a la difusió de les convocatòries a uns concursos literaris que indubtablement han d'interessar els autors de llengua catalana. Aquests premis es deuran a la generositat dels seus donants i PONT BLAU s'haurà limitat, modestament, a posar amb goig les seves pàgines a disposició d'una obra benemèrita de finalitat coincident amb el seus propòsits; però per modesta que sigui la nostra intervenció, ens plau fer constar que ens en sentim contents. Els esforços que exigeix l'edició de PONT BLAU han trobat la seva recompensa moral en la confiança que suposa l'associar-nos a la convocatòria d'aqueixos premis, confiança inspirada, sens dubte, en aquesta independència i aquest afany d'aplegar voluntats que no cessem de proclamar. Avui, quan ja fa un *any que preparàvem* el primer número de la revista, comptem amb el mateix entusiasme d'aleshores i amb la realització d'una part de les nostres esperances. Estem en camí d'aconseguir els nostres propòsits. Només hi estem en camí perquè subsisteixen dificultats que no hem vençut; dificultats d'ordre financer. A l'agraïment que sentim per la confiança que han posat en nosaltres els col·laboradors literaris i els tres donants dels premis, hem d'afegir el que sentim per als anunciants i els subscriptors que amb el seu ajut econòmic contribueixen al sostenimment de PONT BLAU. Lamentablement, malgrat aquest ajut estimable, l'edició de PONT BLAU és deficitària i això ens obliga a demanar als lectors, amb tota franquesa, que ens ajudin amb noves subscripcions i nous anuncis, si creuen que val la pena de seguir publicant la revista.

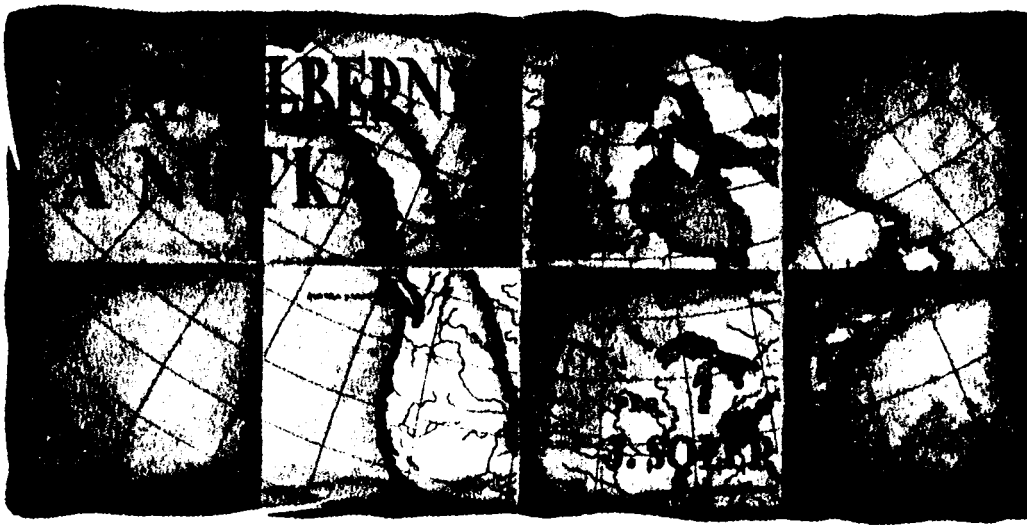

En les llunyanes i ignorades fronteres del Pacífic Septentrional, Pere Alberni assolí fama d'*home notable*. I els que menys assabentats n'estàvem érem els propis connacionals. De les seves condicions personals que el feien un oficial intel·ligent i emprenedor i d'extraordinari caràcter, en parlen dues figures del seu segle: George Vancouver, navegant anglès, i José Mariano Moziño, naturalista mexicà. Ambdós el coneguéren a Nutka com a comandant de la guarnició que vetllava la sobirania espanyola en les disputades costes d'Alaska on anglesos i russos es consideraven amb drets.

Els antecedents de la controvèrsia internacional en la qual Pere Alberni intervenia amb la segona Companyia de Voluntaris Catalans, de la qual tenia el comanament, constitueixen una vella història que a grans trets, per a situar el nostre personatge d'avui, convindria recordar. Forma part dels darrers capítols de les descobertes geogràfiques en el mar que Vasco Núñez de Balboa aguaità per primera vegada des d'un dels cims occidentals del Darién. Les costes del Pacífic del Nord, des de la Nova Califòrnia a Alaska, les illes Aleutianes i l'estret de Bering en foren el majestuós escenari. Al costat de l'esperit d'empresa i de l'afany de saber, l'ambició de riqueses en constitueix, com quasi sempre en la història de la humanitat, un dels mòbils primers.

Feia temps que les potències marítimes d'Europa que es trobaven excloses de l'empresa americana pensaven en la possibilitat del pas del noroest que els comuniqués de l'Atlàntic al Pacífic i neutralitzés la supremacia espanyola i portuguesa en les noves terres descobertes. Pere de Rússia en va sentir parlar a les viles marítimes dels Països Baixos. I quan fou elevat al tron va intentar la gran aventura amb la col·laboració d'un navegant danès, de nom Vitus Bering, el qual travessà la Sibèria, construí vaixells a la riba de l'Àsia, explorà les costes de l'Àrtic i tornà a Sant Petersburg per demostrar que no hi havia connexió entre un continent i l'altre. Fou la seva primera gran descoberta. La segona deriva d'un fet que a simple vista podia semblar insignificant, quan, després d'una expedició que el portà a la costa d'Alaska i a les Aleutianes, la nau capitana perdé el rumb i embarrancà en una illa desconeguda en la qual els supervivents, sense queviures i afeblits per l'escorbut, decideixen estacionar-se. Per a protegir-se del vent gelat que se'ls filtra per les escletxes de la barraca, se'ls acut tapar les obertures amb allò que tenen més a l'abast de la mà: la pell d'un animal, molt abundant en aquella illa, que semblava una barreja de castor i de foca. Tenia un pèl negre molt suau que mostrava un gris platejat quan se'l destriava. A desgrat de tot, se'ls fa difícil suportar la cruesa del clima i tanta necessitat. Bering mor allí el desembre del

1741. Una part de l'expedició, desesperada, decideix jugar-se el tot pel tot en una provatura arriscada i amb les deixalles de la pròpia nau construeix un bot i es llança a la mar. Estaven, sense saber-ho, a meitat del camí de les Aleutianes i de la Península de Kamxatka on aconsegueixen arribar carregats amb set-centes pells de llúdria, les quals, en els mercats xinesos, es valoraven de quaranta a mil pesos cada una, segons la qualitat. La riquesa d'aquest carregament és l'origen de la filtració russa a Amèrica que tan preocupava el govern espanyol.

En reprendre amb més intensitat l'emperatriu Caterina la política expansionista de Pere el Gran, la preocupació es converteix en pesombre. Fins on han arribat els establiments russos ni el mateix virrei de la Nova Espanya no ho sap. És en aquestes circumstàncies que el marquès de Grimaldi, després de rebre les informacions que li transmetia el seu ambaixador a Sant Petersburg, el marquès de Lascy, sobre l'èxit de les noves expedicions de Txericov, company de Bering, decideix que siguin represes les exploracions per les costes al nord de la Nova Espanya. Antonio María de Bucareli, el virrei, les encarregà al mallorquí Joan Perés, el qual arribà fins als 54 graus de latitud nord.[1] De tornada penetra per l'estret de Fuca, descobreix l'illa que avui porta el nom de Vancouver i estableix comerç amb els naturals de Nutka, una ampla badia de la costa oriental de l'illa. Aquesta primera expedició té lloc l'any 1774. Quatre anys més tard entren en escena els anglesos: James Cook arriba a Nutka i té ocasió de canviar algunes peces de coure per pells de llúdria amb els naturals d'aquell port. Quan els vaixells de Cook arribaren a Canton, un dels centres més importants del comerç de pelleteria, la major part dels cuirs s'havien malmès; però, amb tot, encara en cobren 10,000 pesos. Tanta fou la set de lucre que aquella transacció incità, que l'afany de retornar a les mars de les pells quasi provoca un motí entre la marineria de Cook.

Com a conseqüència d'aquell viatge, la Gran Bretanya es converteix en un tercer en discòrdia en la cobejada possessió d'aquelles terres excel·lentment situades per al comerç de pells i possible desentrellat del fabulós estret d'Anian, del qual es parla encara en els barris de ribera i en les acadèmies científiques d'Europa.

Per un moment, la tradicional rivalitat entre anglesos i espanyols es concentra a Nutka i està a punt de provocar un nou conflicte armat entre les dues potències.

Després de les noves dades sobre els establiments dels russos que forní l'expedició del dissortat Lapérousse, Floridablanca, ministre d'estat espanyol, disposa que es porti a cap una nova excursió d'altura, la quarta que arribaria a aquelles latituds. Encarregada al pilot José Esteban Martínez, assolí localitzar les factories russes i arribà a San Blas amb la notícia que el capità anglès Meaves s'havia establert a Nutka.

Aquesta informació féu entendre a Espanya que el perill de la penetració de russos i anglesos en el continent que havia descobert passava dels límits de l'amenaça per a convertir-se en un fet positiu, les proporcions del qual no podien preveure's. Calia rectificar una política d'inconstància que tan aviat feia el miracle d'aixecar drassanes en regions desertes com, després d'haver realitzat l'esforç més important, les abandonava: reial ordre del 10 de maig del 1780 disposant que cessin les expedicions d'altura. Novament la idea del prestigi nacional dominava la desgana intermitent. El virrei Manuel Antonio Flores aconsellava ocupar Nutka i reanimar el departament marítim de San Blas "amb l'auxili d'oficials de la reial armada, bons pilots, cirurgians, capellans i altres individus necessaris".

El mateix Martínez fou l'encarregat de possessionar-se del port que Perés batejà amb el nom de San Lorenzo. Hom diu que aquest comandant era un home de molt mal geni, però les mesures dràstiques que va prendre un cop arribat a Nutka tal vegada no eren altra cosa que un reflex de l'enuig oficial mal reprimit. El cas és que l'home va posar-se a netejar l'illa d'intrusos, sense gaires contemplacions.

De com s'havia escampat la fama d'aquelles mars i de les pells que podien recollir-s'hi, en dóna idea la diversitat de gent amb la qual Martínez hagué de bregar. Naturals

[1] Joan Perés, "La Nostra Revista", *abril i maig 1949*.

de Boston hi havien arribat amb una fragata i una balandra per l'estret de Magallanes. A aquells ciutadans de la primera república americana els commina a abandonar aquells paratges i a no tornar-hi sense permís del seu sobirà. Hi havia també un paquebot que navegava amb bandera portuguesa, i passaport del governador de Macao, els tripulants del qual féu presoners i, després, repensant-se, posà en llibertat. No tingueren tan bona fortuna els súbdits de sa majestat britànica que amb un paquebot i una balandra havien acompanyat els portuguesos; per a ells no hi hagué indulgència i foren tramesos a la Nova Espanya sota custòdia. I el capitost indígena Macuina, que havia fet cessió de la parcel·la de terreny on el capità Meaves construí la seva barraca, si no té la sort d'escapar, se'n fa la pell. L'afer dels capitans James Colnet i Thomas Hudson arriba als ministeris d'estat i durant mesos posa en tensió les relacions dels dos països rivals, ja per si prou tibants, i — com si els Borbons francesos no tinguessin prou feina — hom pensa fins i tot a fer entrar en joc, de nou, el pacte de família. Una bagatel·la ha posat França i Espanya en el llindar d'una guerra en els dos mons, anotarà l'editor francès dels viatges de Vancouver a propòsit d'aquest episodi.

L'arribada del comte de Revillagigedo en el virregnat de la Nova Espanya sembla un indici que la política de fermesa de la cort espanyola serà sostinguda mentre les gestions diplomàtiques segueixen la línia irregular d'unes prolixes negociacions. Porta l'ordre de fortificar Nutka. "La fragata *La Concepción* i el paquebot *Argonauta* i la balandra *La Princesa Real* han de partir sens falta en tot el mes de gener en socors del port de Nutka i a rellevar *La Princesa*", escriu a Bodega i Quadra, comandant de la base de San Blas. El rei havia aprovat la gestió del virrei Flores i, és clar, la del seu intèrpret Martínez, a desgrat de les copioses queixes que havien arribat a la metròpoli "pels maltractes i els seus extravagants procediments". I afegia Revillagigedo en la seva carta al notable nauta que havia d'organitzar la nova expedició: "Jo he de prometre'm un èxit no menys lluït puix compto amb uns oficials d'honor als quals la professió i el caràcter els fan desitjar, com a índex de la seva fortuna, els riscs i les ocasions més exposades."

En les instruccions a Bodega i Quadra el nou virrei insinua la decidida voluntat que siguin complimentades, fins en el cas més extrem: "Avui dia les circumstàncies no exigeixen altra conducta que la de sostenir la nostra possessió i l'establiment nou de San Lorenzo." Hom havia escrit *a viva força*, com encara es pot llegir avui dia en el document que hem consultat, a desgrat de la ratlla que vol suprimir un pensament expressat amb massa precisió. (*Archivo General de la Nación*. Ram d'Història, vol. 68.) Però, es repensà, i es reprimí.

Els vaixells anirien, per altra part, ben tripulats, equipats i armats en guerra. "En altres naus", afegeix, "s'embarcarà amb prudent repartiment la Companyia de Voluntaris Catalans, la qual he disposat que surti de Guadalajara amb aquest fi, i serà la guarnició de Nutka." Quant als russos, diu que s'ha sabut que "estan fortificats amb canons a les riberes de Cook".

Una vegada escollida la tripulació i apropant-se la data de sortida, les recomanacions de Revillagigedo es precisen en les instruccions que Bodega confia als oficials que manaran l'expedició, Francisco Eliza, Salvador Fidalgo i Manuel Quimper: "Si per desgràcia en aquest curt interval algú s'hagués aprofitat de l'absència de les nostres armes, se li farà saber el dret i la preferència que tenim i les ordres que ens porten a desallotjar aquell que vanament intenti oposar-s'hi, i podrà usar la força en darrer extrem." Per tant, desembarcà els vint canons d'artilleria i els muntarà en el lloc més avantatjós. "Aquesta fortificació cal que la mani el Capità de Voluntaris de Catalunya que porta a bord", concreta. Una vegada establerta la fortificació es continuaran els descobriments, incloent-hi el lloc conegut per la ribera de Cook, "la qual haurà d'inspeccionar-se amb la precaució de saber-se que hi estan fortificats els russos". Finalment, després de variades i minucioses recomanacions sobre exploracions i estudis, s'ordena observar el caràcter dels naturals als quals "es tractarà amb política i miraments", aspecte sobre el qual Revillagigedo insistirà cada vegada que

en tindrà ocasió prop del comandant i dels oficials encarregats de l'empresa. Com Lluís XVI ho recomanava del seu puny i lletra a Lapérouse, i Caterina als caps de les factories. Cal no oblidar que ens trobem sota la influència del despotisme il·lustrat europeu, les inquietuds del qual senten igualment els ministres de la corona espanyola i la majoria dels seus funcionaris colonials. Pere Alberni en serà un intèrpret fidel.

La Companyia de Voluntaris de Catalunya i els seus oficials embarcaren en la fragata *La Concepción*, que era la nau capitana. En l'inventari de sortida es registren cinquanta individus de tropa i el capità i el comandant, respectivament, de la citada Companyia, Maurici Faulia i Pere Alberni. Es transportaven 20 canons (12 del calibre 10 i 8 del calibre 6), 20 curenyes, 1900 bales rases, 230 sacs de metralla i "tot allò corresponent al maneig d'aquesta artilleria".

L'esquadra arribava a Nutka després de cinquanta-nou dies de viatge. Per l'acús de rebut de Revillagigedo a Bodega i Quadra dels primers informes, sabem que hagueren de passar grans temporals i que perderen àncores, llibants, canyes de timó, veles, un bot amb tripulació, etc. El virrei comunica haver-se'n assabentat i seguidament diu: "amb tot noto a mancar l'aspecte d'alegria o d'enuig que els indis de Nutka tingueren per a la nostra gent i el que es va fer per a acariciar-los i atreure'ls al nostre partit", "un dels punts essencials que s'han recomanat sempre en aquests viatges i del qual vaig tractar expresament en el meu ofici instructiu del 8 de desembre del 1789". "Sobre això i sobre el que hagués sentit dir respecte el reconeixement de Fuca i altres notícies dels russos establerts en el Príncep Guillem i ribera de Cook fareu que l'alferes de nau J. Bautista Matute estengui una raó circumstanciada per a dirigir-me-la per tal d'imposar-me de tot."

Les informacions van arribant a la capital de la Nova Espanya per a satisfacció del virrei; però la majoria denoten un marcat recel dels naturals en relació als espanyols: "Quan arribàrem a Nutka no hi havia poblats d'indis", escriu Fidalgo. Quimper (balear, segons J. Carner-Ribalta) és més explícit: "Els indis de Nutka estaven recelosos; poques vegades pujaven a bord del meu vaixell; pels regals que els fèiem arribaven en les seves canoes al costat de la fragata, del paquebot i de la balandra a canviar peix, pells de llúdria i d'ós, i es retiraven." Havien traslladat terra endins les seves barraques. "Macuina s'havia absentat per temor a Martínez."

Les exploracions es reprenen amb mètode des de la base de Nutka, especialment en relació a l'estret de Fuca, "la qual havia quedat pendent sense saber-se l'extensió o solució de la boca de 6 a 7 milles de la qual es diu que és un canal que es dirigeix cap al Nord". En aquest viatge, però, "l'ha inspeccionat el comandant de la balandra Manuel Quimper d'una manera tan esmerada que em consta que en ocasions desemparà i exposà el seu vaixell per a cerciorar-se de la qualitat del seu fons, ports i badies". (Bodega i Quadra a Revillagigedo, 1 de gener del 1791.) Quimper portava 9 soldats de la companyia catalana. Fidalgo, al qual s'havia encarregat l'exploració de la ribera de Cook, és el que localitza els establiments russos; primer, una casa de fusta (i diverses barraques d'indis en les immediacions).

"La casa forma un quadre amb un pati al mig i les armes de l'emperadriu a la porta; la part que dóna al davant és allà on viuen els russos; sobre la teulada han construït una garita molt capaç, on constantment mantenen una sentinella viva, amb molta vigilància. En la part del darrera tenen la cuina, la ferreria i una oficina amb dues grans calderes en les quals beneficien l'oli de balena que guarden als magatzems compostos pels dos costats restants i en els quals així mateix dipositen el peix sec per a l'hivernada, útils de pescar i la pelleteria i per a defensar el quadre de les invasions dels indis tenen en els dos angles oposats baluards mal formats amb troneres per al foc de fusell."

En una petita cala situada a la boca del port de Revillagigedo, Fidalgo decidí ancorar. Amb el bot reconegué la costa de l'Est en els 60 graus 30 minuts de latitud on va trobar una altra casa com l'esmentada, si bé més gran i la seva estacada construïda en circumferència. El destacament el componien 60 russos. Explica Fidalgo

que aquests, des de maig fins a agost, cacen llúdries, llops marins, balenes i altres espècies: els altres mesos, aus, óssos, guineus, cérvols. etc., les pells dels quals beneficien, i no tenen altra subsistència que la caça i la pesca. S'hi han establert des de l'any 1787 i depenen d'una companyia de comerç de Sant Petersburg, la qual anualment paga a l'emperadriu dos pesos per individu. Al tercer establiment que trobà (illa Codia), els russos hi havien establert una escola en la qual ensenyaven als indis joves a llegir i a escriure. El cap d'aquest establiment, Delanov, explicà que hi havien arribat l'any 1785 i que en total la companyia russa hi tenia tres naus, dos pilots i 200 mariners.

Quant als anglesos, el virrei té noves del primer ministre, el comte de Floridablanca, que fan esperançar un arranjament: "Mitjançant les desavinences ocorregudes amb la cort de Londres, s'està tractant d'una convenció amistosa sobre el seu establiment de Nuca i el comerç de les dues nacions en aquelles parts."

En efecte, la convenció signada entre Madrid i Londres el 28 d'octubre del 1790 estipulava a favor d'Anglaterra, no solament la restitució i compensació de les preses i les agressions que s'havien permès els súbdits de S.M.C. sinó també una paritat de drets en totes les empreses comercials que podrien donar lloc aquelles mars fins aleshores considerades com a propietat exclusiva de la corona d'Espanya.

Les negociacions havien necessitat molt de temps. Els destacaments de Nutka havien d'esperar, encara, l'arribada dels comissionats anglesos, presidits per George Vancouver, per a posar en vigor, sobre el terreny, allò acordat. A través de mesos, la missió militar de Pere Alberni i els seus companys catalans es transformava en una empresa de pau: en lloc de canons, arades. I els testimonis de vista ens ho reporten, admirats:

"Les cases dels nostres establiments — anotava Moziño, membre de l'expedició Malaspina, company de viatge del gravador valencià Tomàs de Súria, que hi anava com a il·lustrador — es troben situades en el millor terreny que comprèn el districte del port, a menys d'un tret de ballesta de la platja. Tot aquell tros de terra es troba convertit en hortes, les hortalisses de les quals són del gust més exquisit, amb tot i que per més que ho intentà el capità Pere Alberni, qui hi tenia el comanament de les tropes, foren inútils per a fer-hi prosperar els grans que constitueixen la base del nostre sosteniment." I en un altre passatge de els seves *Noticias de Nutka*: Esteban Martínez "fou rellevat pel tinent de nau Francisco Eliza acompanyat pel capità de Voluntaris de Catalunya, Pere Alberni. Al geni industrial d'aquest, que en res no desmereix el caràcter general de la seva Província, es deuen les cases, oficines i les hortes que han porporcionat regal i consol a molts navegants. Ell fou qui ensinistrà la seva tropa en el descobert de les hortalisses; ell excavà pous, construí aqüeductes; ell va fer criança d'alguna quantitat d'aus, i hauria estat capaç de defensar de la fam tota la tripulació, amb els seus continuats arbitris".

Alberni assolí també un dels objectius més cars a Revillagigedo: la pacificació, la bona harmonia amb els naturals de l'illa. Conta Moziño que el nostre capità començà per atraure's el reietó dels indis de Nutka, Macuina, que havia estat perseguit i bandejat de les seves terres per Martínez, a base d'afalacs; s'havia adonat de fins a quin grau es mostrava sensible a la més petita manifestació de llagoteria. Amb les poques paraules que havia après de l'idioma indígena va compondre uns versos en llaor de Macuina, els quals ajustà a la tonada de la cançó de *Mambrú se'n va a la guerra* i la féu cantar a la tropa perquè la sentissin els naturals i ho comuniquessin al seu cap. "El graciós estratagema va donar el resultat que desitjava el seu autor, puix al cap de poca estona es presentà Macuina i demanà que li cantessin el seu elogi diverses vegades seguides, perquè volia saber-se'l de memòria i poder-lo repetir, tal com jo vaig poder sentir-lo al cap de dos anys."

"Jo sóc testimoni — conclou José María Moziño — de l'afecte singular que professaven al capità dels voluntaris, fins i tot sense esperança de poder tornar a veure'l. El príncep Nanaquius, especialment, em suplicà que en nom seu l'abracés i li assegurés que l'apreciava en extrem."

LA DONA QUE NO HA ESTAT MAI NOIA

Per ANNA MURIÀ

PREGUNTES?... Tornes a preguntar?...

Què hi ha en el dring de la meva rialla, que tu trobes diferent de totes les rialles? Et sembla que és poc humana? O que està carregada de drama humà? Voldries enfondir-hi...

Per què el meu sentiment ha florit de cop al teu entorn, follament, com els lilàs d'aquell camí? Voldries saber-ne el misteri...

La confessió a l'home fa sofrir. Potser per això, perquè és confessió. La confidència és assuaujant. La confessió és un sacrifici. Però a l'amor no se li fan confidències. A l'amor hom confessa. A l'amor li oferim el sacrifici del passat, amb el do present i la promesa del futur.

Per això parlaré.

Avui, sí... Ara... Però...

Es estranya l'evocació d'aquelles coses aquí, entre aquests grans arbres mullats, en aquest banc de pedra amb el verdet de la humitat, en la boira suau, damunt la dolça catifa d'herba!

La infantesa neguitosa i retinguda. El pis quiet, amb persianes verdes, de la vella barriada barcelonina. Ple d'un tebi i vulgar benestar.

El dispeser de casa era un home jove, alt, cepat i amb bella testa. Ara sé que tenia l'ànima revellida. Jo l'admirava i el temia. M'amoixava suaument, passant-me la mà pels cabells, per la galta, per l'espatlla i el braç; em mirava com si m'amoixés amb els ulls de la mateixa manera.

Molts cops se m'havia assegut a la falda. Però recordo aquell vespre que em vaig sorprendre a mi mateixa mirant la mà d'ell que m'acariciava els genolls.

La meva cambra era blanca, tota blanca, amb cortines vaporoses. A mi m'agradava el blanc. Sempre demanava vestits blancs. El record de la meva primera comunió era el d'haver viscut un somni blanc de flors i gases i haver estat blanca, blanca, blanca... Un dia que vaig veure d'a prop un núvia (la veïna que es casà) em vaig quedar corpresa. Al matí, quan el sol hi entrava, la meva cambra era enlluernadora.

Era un matí de juny primerenc, al moment que la cambra brillava de sol, que ell entrà. Em besà, em digué "bon dia", s'assegué al llit, apartà l'abrigall i contemplà la meva forma espigada sota la llarga camisa blanca. La seva mà ampla i forta m'amoixà el braç en carícia suau. Digué: "La teva pell sembla de seda". I després, anant-se'n apressadament: "No ho diguis, a la teva mare, que he entrat".

Em vaig llevar tard, aquell dia. Somoguda, neguitosa, perplexa, no sabia sortirme de la confusió que embolcallava el meu cervell, el meu esperit i els meus sentits.

Sempre que la mare era fora, m'acariciava incomprensiblement. Cada vegada les seves carícies eren més estranyes i més trasbalsadores. I sempre em recomanava que no ho digués a la mare. Un dia vaig preguntar: "Per què?", i ell es torbà i digué: "Perquè això és pecat". Em vaig quedar tremolosa, confusa, esporuguida. El pecat no era doncs, com havia cregut tota la vida, allò que no s'ha de fer, sinó allò que es fa d'amagat.

En curs progressiu de sorpreses, terrors i emocions passaren el mesos. Quan vaig saber que el meu cos era dins la vida plenament femenina, ja feia temps que s'havia desclòs la flor roja de la meva pubertat. No sé si tenia quinze anys, o setze, quan la veritat arribà al meu enteniment.

Fins als dinou anys, moltes tempestes passaren per la meva ànima, moltes dolors oprimiren les meves solituds, molts dubtes em sacsejaren, molts plors, secs i humits, em cremaren els ulls, les tenebres pesaren sobre insomnis de plany i sobre insomnis de lluita.

Aleshores ens casàrem.

Però després vaig comprendre. I el vaig odiar. Vaig fer una gran rialla, la primera d'aquestes meves, i vaig fugir.

El món em va rebre. En ell hi havia tot

allò que jo abans hi endevinava: bellesa, idees, mots, vides, creació, anhels...

Hi havia noies. Jo me les mirava d'a prop. Que eren clares i musicals!

Al món la gent reia. I jo volia riure més fort que ningú. Aquesta rialla meva travessava l'espai com una llança de veu, feia vibrar l'aire i tothom em mirava interrogant. Ara encara salta sovint la meva rialla-llamp, encara suscita la interrogació.

Què hi ha en la meva rialla?

Dintre meu sento un impuls que m'obliga a llançar-la.

A vegades ho faig perquè els altres no sàpiguen el que penso. (Tu has descobert la flonjor que hi ha darrera el tallat dia-

Il·lustració de J. M. GIMÉNEZ BOTEY

mant del meu exterior. Però només tu... Oi que abans no ho sospitaves? Oh, no vull, no vull que sàpiguen quina carrinclona sóc!)

I a vegades és de debò que estic contenta. I ric. El meu riure és així, no sé riure de cap més manera. Però em sembla que els altres mai no volen veure-hi alegria. S'obstinen a trobar un enigma. Tan senzill com és, això d'estar content! Potser no sé expressar la simplicitat? La meva vida fou teixida de complexes. No he estat mai simple. Les noies de quinze anys són simples?

Què hi ha en la meva rialla?

L'Adela diu que hi ha una mancança. Diu que hi manca l'eco de les pretèrites rialles de noia que no existiren en mi.

Ella sap la meva vida.

Se n'estremeix. Diu: "Així, tu no has estat mai noia? No saps el que és l'adolescència curiosa i temorenca, amb la seva blanca ignorància i els seus pressentiments roigs. No saps res de les converses secretes amb les amigues... No has tingut amigues? Oh! No t'has sentit gràcia en un feix de gràcies, rialla en un conjunt de rialles, llum en llum de mirars, això: noia entre noies? Tot allò que és la porta clara de la vida i que et deixa per sempre un pòsit tonificant. Quan despertares de la infantesa, et trobares ja a la boca tot l'àcid de la vida adulta, al cor tot el pes dels dolors femenins, al cervell tota la terbolesa dels problemes vitals. Per a tu, res de cantades, res d'aprenentatge del dolor en les penes dolces! Quina cosa monstruosa! Quin crim han fet en tu!"

Vetaquí el que sóc per a l'Adela: una criatura monstruosa. Em mutilaren.

I ella diu que totes les dones que han estat noies porten sempre a dins la noia que fou. Que sovint, tant si són velles com si són joves, mares o estèrils, en vida plàcida o torturada, encara que siguin sacsejades per totes les tempestes, encara que siguin envilides, la noia reapareix, il·lumina la superfície, lluu en una mirada, en un gest, en un prec, en una cançó, en una rialla...

En mi no hi és.

. . . . . .

Però jo sé que la noia que no fou ha nascut ara.

El teu amor...

Es així com m'haurien estimat als divuit anys, si no hagués existit ell. Es així com s'hauria esponjat el meu cor. Així, així m'haurien besat la mà. La vida hauria desclòs un somriure rosa en els meus pensaments. Hauria tremolat sota una ofrena de flors. Hauria begut les paraules, creient-les totes. Així. Els meus divuit anys neixen ara. El passeig pel camí dels lilàs, donant-nos la mà... Sacsejar les branques florides...

No vas sentir, al bosc, quan collíem muguet, com vaig riure? No era equalla rialla de sempre, no... A mi mateixa el meu riure em sonà com una cançó i m'alegrà l'ànima.

Oh, el muguet! M'agrada tenir-ne braçades. Me'n vull posar al cap i al pit i a la cintura i a les mans. Fins als peus me'n posaria, per caminar com un perfum.

Tu, amat, enamorat, amorós, tu que saps abraçar-me en les avingudes boiroses d'aquests boscos encatifats i mirar-me el rostre a la claror de la lluna que s'escorre entre les altes branques vaporoses d'aquests arbres vestits de gases verdes fins a terra, tu que em portes donant-me la mà per les prades on les vaques pasturen i el sol es pon lentament amb una harmoniosa i suau sumptuositat! Oh, amat! Mira, mira els meus divuit anys acabats de néixer! El teu amor m'ha fet noia. Ja no sóc la criatura mutilada. Ja no sóc l'encarnació esgarrifosa del drama de la noia que no ha estat mai noia. Aquest prodigi de tornar natural la meva vida, de fer-la íntegra, de fer que no li manqui res...

Ja no manca la noia, en mi. Ja esclata en els meus ulls, en els meus llavis. Mira'm, mira'm! Oi que la llum dels meus ulls és aquella de la noia de la teva adolescència? Escolta'm la veu... com dringa... Et somnio, amor, com et somniaven les noies de divuit anys. El somni meravellós canta en la meva veu. Sents? Sents la noia que et parla i et besa i riu? Escolta'm la rialla: és adolescent! Escolta-la, la meva nova rialla, la rialla d'aquesta noia que ha nascut... Escolta la rialla dels nostres amors joves... Escolta... No... Ai!... Es la mateixa... No hi ha cançó... Veus una ombra als meus ulls?

Es que... Es que, de sobte, s'ha dreçat aquí, entre nosaltres dos... S'ha dreçat el nom de la teva filla...

SOLDATS DE LA REPÚBLICA

Per DOROTHY PARKER

ERA UN DIUMENGE a la tarda, a València. Vam seure amb la noia sueca en un gran cafè i vam demanar vermut, que ens van servir en copes de vidre gruixut, amb un bocí de gel. El cambrer estava tan orgullós d'aquell gel, que va deixar les copes sobre la taula amb recança, com si li dolgués separar-se'n. Va tornar a la seva feina — de tot arreu el cridaven amb picaments de mans i amb xiulets — però encara es va tombar i va mirar per sobre l'espatlla els bocins de gel.

A fora ja era fosc. Feia poc que s'havia fet de nit, però com que no hi havia llum als carrers, teníem la impressió que ja era prop de la mitjanit. Per això ens sorprenia veure tantes criatures llevades. N'hi havia a tot arreu, al cafè; eren unes criatures serioses sense solemnitat, interessades, amb actitud de tolerància, en el que veien al seu voltant.

A la taula veïna a la nostra n'hi havia una de molt petita. Potser no tindria més de sis mesos. El seu pare, un home petit amb un uniforme gran que li queia muscles avall, la sostenia amb molta cura sobre el seu genoll. La menuda no feia res, però ell i la seva dona, jove i prima, amb el ventre altra vegada ple sota el seu vestit de roba lleugera, la guaitaven en una mena d'èxtasi d'admiració, mentre el cafè es refredava davant seu. La nena estava endiumenjada amb un vestidet blanc, apedaçat amb tanta traça que no s'haurien notat els pedaços si no hagués estat pels diversos tons de blanc. Al cap duia un llaç blau, fet amb simetria impecable; era un llaç que no tenia cap utilitat, perquè la criatura tenia tan poc cabell que no calia pas subjectar-l'hi. Era un llaç simplement per a guarnir l'infant.

"Prou, prou, prou... — em deia a mi mateixa —. Està bé, li han posat un bocí de cinta blava; està bé, la seva mare s'ha quedat sense menjar perquè la criatura fes goig quan el seu pare vingués amb permís; està bé, això és cosa seva i no n'has de fer res... Per què plores?"

La gran sala, quasi en la penombra, estava plena i animada, Aquell matí els avions havien bombardejat la ciutat, com mai encara no ho havien fet a ple dia. Però ningú al cafè no estava inquiet ni deixava endevinar que la seva indiferència fos forçada. Tothom bevia cafè o gaseoses amb la plàcida indolència dels diumenges a la tarda, parlant de coses menudes i alegres, tots alhora, escoltant i contestant a la vegada.

Hi havia molts soldats. A primer cop d'ull els seus uniformes semblaven els de vint exèrcits diferents; però després us adonàveu que les diferències de color eren degudes que els uns estaven més descolorits que els altres i n'hi havia de més nous i de més usats. Es veien pocs ferits; de tant en tant es veia un soldat caminant amb molt de compte, amb crosses o un parell de bastons, però ja tan refet que havia recobrat el color de la cara. Hi havia també molts homes de paisà; soldats amb permís o funcionaris del govern o aneu a saber què. Hi havia dones grasses, que no deixaven en repòs els seus ventalls de paper i velles tan assossegades com els seus néts. Hi havia moltes noies boniques i algunes veritablement belles que no us donaven la impressió de tenir una bellesa indígena sinó que us feien pensar simplement: "Quina noia més bonica!" Els vestits de les dones no eren nous i la seva tela era massa senzilla per a merèixer una confecció acurada.

— És curiós — vaig dir a la noia sueca — ; quan en un lloc no hi ha ningú que vagi ben vestit no t'adones que ningú no hi va...

— Què? — va fer ella.

Ningú, excepte algun soldat, no duia res al cap. A la nostra arribada a València vaig passar uns dies confusa i trista, sense poder explicar-me perquè pel carrer tothom se me'n reia. No era pas perquè portés escrit a la cara West End Avenue amb el guix d'un empleat de la duana. Els americans són tractats amb simpatia a València, on n'han vist de molt bons — els metges que van abandonar la seva clientela per venir a ajudar, les serenes joves infermeres i els ho-

Il·lustració de Joan GIMÉNEZ

mes de la Brigada Internacional —. Però quan jo anava pel carrer, els homes i les dones, en passar pel meu costat, es duien cortesament una mà a la cara per amagar el seu somriure i els nens, massa innocents per a dissimular, reien i feien gestos i crits de mofa. A la fi, un xic tard, vaig fer la meva descoberta i em vaig treure el barret. Ja no se me'n van riure més. I el meu barret no tenia pas res de còmic ni extravagant; era, simplement, un barret.

El cafè estava ja ple de gom a gom quan jo em vaig aixecar per anar a parlar a un amic que vaig veure a l'altre extrem de la sala. Quan vaig tornar a la nostra taula, hi vaig trobar instal·lats sis soldats i em vaig encabir entre ells, a la meva cadira, com vaig poder. Se'ls veia cansats, polsosos i esquifits; esquifits com els acabats de morir. I cridaven l'atenció els tendons dels colls... Em vaig sentir com una truja d'exposició.

Enraonaven amb la noia sueca, que parla espanyol, francès, alemany, tot el que vulgueu en escandinau, italià i anglès. Quan té un moment per a lamentar-se, es plany que té el seu holandès tan rovellat que ja no el pot parlar, només llegir-lo, i que el mateix li passa amb el seu romanès.

Li havien explicat, i ella ens explicà a nosaltres, que havien vingut de les trinxeres amb un permís de quaranta vuit hores — que ja estaven acabant — i que havien reunit els seus diners per comprar cigarretes, però no les havien aconseguides. Jo te-

nia un paquet de cigarretes americanes, que aquella gent estimava molt, i el vaig treure. Amb cops de cap i somriures vaig tractar de fer comprendre que les oferia als sis homes ansiosos de tabac. Quan van entendre el que els volia dir, es van aixecar i em van entrènyer la mà. Que simpàtica era jo partint-me el paquet de cigarretes amb els soldats que tornaven a les trinxeres. Truja d'exposició!

Van encendre les cigarretes amb un estri de ble groc que feia molta pudor i que també servia — la noia sueca ens ho va traduir — per a encendre les bombes de mà. Van servir-los el que havien demanat, un vas de cafè cadascú, i van demostrar la seva alegria en veure el sucre. Després es van posar a parlar.

Ens parlaven a través de la noia sueca, però feien el que fem tots quan parlem la nostra llengua a algú que no l'entén: ens miraven cara a cara i pronunciaven els mots lentament, amb elaborats moviments dels llavis. A poc a poc es van anar engrescant i ens parlaven amb tanta vehemència com si tinguessin la seguretat que els compreníem. Estaven tan convençuts que els enteníem que ens vam avergonyir de no entendre'ls.

Però la noia sueca ens deia el que explicaven. Tots ells eren pagesos i fills de pagesos, d'una comarca molt pobra. El seu poble era veí d'aquell on un dia de festa els vells i els malalts i les dones i els nois havien anat als toros. I els avions havien deixat caure les seves bombes a la plaça de toros i havien fet més de dues-centes víctimes entre vells i malalts i dones i nois.

Feia més d'un any que feien la guerra, tots sis, i la major part del temps l'havien passat a les trinxeres. Quatre eren casats. Un d'ells tenia un infant; dos en tenien tres i un altre en tenia cinc. No en sabien res des que havien sortit cap el front. Havien quedat incomunicats. Dos d'aquells homes havien après a escriure a les trinxeres, ensenyats pels companys, però no gosaven escriure a casa seva. El seu poble havia caigut en poder de l'enemic i si les seves dones rebien cartes de gent dels sindicats, com eren tots ells, hi havia el risc que les afusellessin, per tenir-hi tractes.

Ens digueren que feia més d'un any que no sabien res de la família. No ho van dir amb arrogància ni amb frivolitat ni amb estoicisme. Ho van dir com si... Bé, mireu. Heu estat lluitant a les trinxeres durant un any. No sabeu res de la dona ni dels fills. Ells no saben si sou mort o viu o cec. No sabeu on són ni si *són*... I n'heu de parlar a algú. Per això ens en parlaven, amb tota naturalitat.

Un d'ells, sis mesos abans havia tingut notícies de la seva muller i els seus tres infants per mitjà d'un cunyat que era a França. Aquest li deia que vivien i que tenien un plat de mongetes cada dia. Però la dona no es planyia pel menjar. El que l'amoïnava era no tenir fil per a sargir i apedaçar la roba del menuts. I això era el que l'amoïnava a ell, també.

— No té fil — ens deia i repetia —. La meva dona no té fil per a sargir la roba dels menuts. No té fil.

Seguíem allí, asseguts, escoltant el que la noia sueca ens anava traduint. De sobte un d'ells va mirar el rellotge i es va produir un enrenou. Es van aixecar tots alhora i es van posar a cridar al cambrer i quan aquest acudí van passar comptes ràpidament. Després, cada un d'ells va estrènyer la mà de cadascú de nosaltres. Amb gestos vam tractar de fer-los entendre que s'emportessin la resta de les cigarretes — catorze cigarretes per a sis homes que marxaven a la guerra — i ens van estrènyer les mans altra vegada. Tots vam dir "Salut!" tantes vegades com calia per sis d'ells i tres de nosaltres i van anar-se'n del cafè, tots sis, cansats i esquifits, com homes d'una poderosa horda.

Només la noia sueca va parlar quan van ser fora. La noia sueca era al país des que havia començat la guerra. Havia curat homes destroçats, havia dut baiards buits a les trinxeres i els havia trets amb ferits, cap a l'hospital. Havia vist i havia sentit massa per a emocionar-se i callar.

Ja era hora de marxar i la noia sueca va aixecar les mans per sobre el seu cap i va picar dues vegades per cridar al cambrer. Aquest es va acostar, però va moure el cap i la mà i va marxar.

Els soldats havien pagat la nostra beguda.

(Traducció de Vicenç Riera Llorca)

ENCONTRE

Per ANTONI GARRIGÓS

SENSE SABER per què, em trobe content quan m'alce matí. Avui he baixat des de la casa, per la senda polsegosa i ampla, fins a l'estació del tren. És una estacioneta amb parterres descuidats i arbres de diverses classes, posats ací i allà, taques de verd indecís sobre la llum de les primeres hores.

Ens hem trobat cara a cara, quan menys m'ho esperava. Ella havia arribat per darrere dels xiprers que voregen el camí del poble. El nostre encontre ha estat una sorpresa.

— És matinadora, vostè?

—No, no ho crega; açò d'avui és una excepció.

— Que divertit! A mi m'ha passat igual. Jo, a València, no m'alce abans de les nou.

— Ni jo.

I hem rist els dos mirant-nos i pensant en la nostra peresa quotidiana. Ens feia gràcia, a cadascú, veure la cara de l'altre: cares de persones ciutadanes que es troben, imprevistament, en l'estació d'un poble a dos quarts de vuit del matí.

— És molt jove, vostè, veritat?

Ella m'ha mirat, estranyada. Potser haurè fet una indiscreció, però en aquest ambient tan franc i rialler del matí pobletà, no se m'ha aturat la pregunta en la gola, com m'hauria passat en la ciutat.

Li he perdonat la resposta.

— No li ho deia per curiositat. Crec que es pot considerar la meua pregunta com una afirmació. Des de fa una setmana no he pogut traure de vostè més que una conclusió: la de la seua joventut.

Hem tallat la conversa, i l'espai de temps en silenci m'ha omplit de tranquilitat. Jo, per instint home de poble, he fet meu el costum llaurador de les grans pauses enmig d'un col·loqui.

— És casat, vostè?

Ara ha estat seua la indiscreció. Però jo no he fugit de la resposta.

— Sí. I tinc tres fills.

— Tindrà ganes de tornar, no?

— Ni pensar-ho. La família, cal deixar-la de tant en tant per apreciar-la millor després. I vostè?

— Jo què?

— Si té ganes de tornar-hi.

— Jo sí. En tinc moltes. No m'acostume al viure del poble.

— ¿Envorament de les distraccions ciutadanes?

— No ho crega. A València, ixc molt poc de casa, quasi el justetet. Però hi ha un ambient al poble que m'ompli de tristor.

— Oh, en aquest poble no hi ha desgràcies. Tothom viu feliç.

— Tal volta siga això. Em manca, encara que siguen tristors, moviment de vida. ¿No li fan por, a vostè, aquestes vides tan grises?

No he pogut contenir el somriure.

— Jo, és tot al contrari, senyoreta. A mi em fa por la vida de ciutat. Massa vida per a mi. Comprén?

— No, no ho comprenc. A mi, m'ofega el poble. Encara que siga mirant-ho darrere els vidres necessite veure vida en els carrers. Ací en manca la notícia sensacional, l'accident ferroviari, l'escàndol del dia...

— És *dotoreta*, vostè? — li he dit mig en broma.

— No, no ho crega. — Em fa gràcia el seu "no ho crega", repetit amb seriosa formalitat —. Potser si ho fos trobaria distraccions en la vila. Jo vull que les notícies i la vida arriben a mi sense que jo les cride, que estiguen envoltant-me.

Anava a dir-li, ara, que era jo qui no la comprenia. Ella tampoc no comprenia la meua incomprensió. Jo sóc més feliç al poble que a la ciutat; m'agrada més buscar les notícies i la vida que no que elles vinguen tot de pressa a saludar-me cada dia des del telèfon, la premsa o la ràdio.

— Què farà vostè aquest matí?

Ara la comprenc una mica més. Ella necessita fer alguna cosa, i sense saber en què, voldria omplir l'hora que li queda fins a obrir l'escola. Jo sóc ben distint: fruesc de tenir hores i hores el problema de buscar

en la quietud de la inactivitat el soroll de la vida.

M'he quedat sense dir res, i ens hem mirat l'un a l'altre com si alguna cosa ens hagués separats. Després ha passat un llaurador per la nostra vora i li hem fet el bon dia. En acabant, he trobat una pregunta per a nugar el fil trencat de la nostra conversa.

— Que no li agrada, la seua carrera?

— Sí, però no m'ompli del tot.

Hem seguit parlant una estona prou llarga entre grans pauses. En ser tres quarts de nou ella se n'ha anat. L'he vista desaparéixer entre els arbres, amb un sentiment de llàstima. Pobra mestra havent de viure en un ambient que no és del seu gust! De sobte m'he adonat que jo, solament de tant en tant al poble, era un cas tot al contrari i també digne de llàstima.

CANÇÓ DE LA MORT PETITA

(Sota un títol de Garcia Lorca)

La mort m'és cosa novella

M'és cosa nova la mort, m'és cosa nova.
He de sortir de ca-meva a fer la prova.

A fer la prova anem, camins enllà.
Sobre les coses verdes cal somniar.

Sobre les coses verdes ja no hi ha res
i sota les estrelles cremen el bres.

Anem a la muntanya
a veure quin temps fa,
si el caragol treu banya
o floreix l'alzinar.

Anem a la muntanya, anem, anem, anem!
Les coses que hem perdudes mai més les trobarem!

Din, dan, don! Campana de la tarda.
Dan, don, din! Campana del matí.
Per la llunyania ja torna la guarda:
vers la llunyania dematí sortí.

Ja torna la guarda, ja torna el ramat.
I dins la quartera caramulls de blat!

— Ai, mumare meva, quin fretet que tenc!
— Ai, fill meu, espera, que tot d'una vénc!

— I d'on véns, mumare, amb aquesta nit?
— Vénc de jugar amb lliris a dit pellerit.

— Ai, mumare meva, quin mal cap que tens!
— Vénc de l'horabaixa, vénc de conrar el temps.

Vénc de l'horabaixa
del futur.
Dins ell una caixa,
dins la caixa tu.

Jo que me'n venia, coques i brossat...!
I el paner em va caure pel cel apagat.

Floriren estrelles, brossat fet bocins.
Niguls eren coques per àngels i nins.

Tu entre ells no hi botaves, no hi botaves, no.
On ets, estrelleta, la del meu filló?

— Ai, mumare meva, quin mal cap que tens!
— Ara diuen, diuen que ja no hi ha temps...

— Ai, mumare meva!...

Quin temps fa?
Plou i neva, plou i neva.
Quin temps fa?
Plou i neva per allà.

JAUME VIDAL ALCOVER

(Del llibre *L'hora verda*, Ciutat de Mallorca, 1952.)

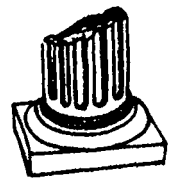

A "LES MEDITERRÀNIDES"

Baix relleu de J. M. GIMÉNEZ BOTEY

I

Donzelles d'una raça que han fet alta les ones,
oh núbils nus solars mig garbes i mig aus,
de l'horitzó despert diàfanes bessones:
la terra se us acosta amb ses danses rodones
i els cels baixen a ungir-vos amb els seus dits més blaus.

II

Oh, més que divinals, us ha cercat serenes
el cisell que volà de la sina al somrís!
Els annals de l'escuma us allarguen les trenes
i el vostre corn adolla a les vives carenes
l'eco del Paradís.

AGUSTÍ BARTRA

EL SEGURA

Per EMILI BEUT I BELENGUER

A LA FITA de Múrcia i al terme d'Oriola, cerquem el Segura, riu d'origen andalús que travessa terres murcianes i ve a morir al País Valencià, del qual aproximadament toca uns 40 quilòmetres.

En direcció nordest iniciem el recorregut, i ens trobem tot seguit amb l'aportació de la rambla Salada, que procedeix de Múrcia i du un curt trajecte per terra valenciana. A poc està l'assut de *Las Norias,* en el qual deriven per la nostra dreta les aigües per a les sèquies del *Molino, Moquita* i *Alquibla;* aquesta darrera, de 18 quilòmetres de longitud, rega més d'un miler d'hectàries dels términs d'Oriola, Bigastro, Xacarilla, Benejússar, Algorfa, Almoradí i Rojals. Les dues primeres reguen exclusivament terres del terme municipal d'Oriola.

Seguim pel riu i, després de trobar el pont del Molí, veiem, a la nostra dreta també, la sèquia de *los Huertos,* que rega unes 800 hectàries i té 6 quilòmetres de longitud. Prompte arribem a la ciutat d'Oriola, que està voltada d'horts i jardins i als peus del mont del Castell, on hi ha les ruïnes d'una antiquíssima fortalesa. El Segura passa la població de banda a banda dividint-la en dues fraccions, unides mitjançant dos ponts. Pel nord s'eleven *La Muela* i l'Oriolet.

Oriola és una ciutat històrica que ens ofereix interessants matisos. Caminant pel seu recinte observem bells contrats. D'una banda, magnífics temples que assenyalen el seu caràcter eminentment religiós; d'altra, nombrosos edificis senyorials amb escuts nobiliaris a les façanes, que recorden temps d'esplendors aristocràtiques; i d'altra, un moviment de ciutat moderna amb societats, cafès i establiments pels carrers del centre urbà. Per entre la severitat mística del claustres i dels tranquils carrers tortuosos es filtra el joliu sol mediterrani.

Entre les edificacions destaquen: la Catedral amb tres elevades naus ogivals i una plateresca; la parròquia de les Santes Justa i Rufina, del segle XIV, d'interior ogival; la també parròquia de *Santiago,* amb grandiosa porta ogival, com l'anterior; el Col·legi de Sant Domènec, fundat l'any 1546, que fou Universitat durant vora de tres segles i és ara un dels millors Col·legis que tenen els jesuïtes a la Península.

Sobre la planícia de la serra, dominant la ciutat, resta el Seminari en una de les vessants del tossal del Castell.

Com que Oriola és cap de bisbat des del 1564 — després de vora de dos segles d'intents — i residència del bisbe, té Palau Episcopal del segle XVIII, sense pretensions arquitectòniques, que veiem donant les espatlles al riu.

A Oriola se li atribueix origen antiquíssim que semblen confirmar nombroses troballes de material prehistòric. Però el fet de major relleu de la seua història és aquell tan conegut, que no podem menys de recordar ací a la vista de les ruïnes del castell. Capital de la demarcació visigòtica que formava el ducat d'Auraríola quan era governada per Teudemir, aquesta població fou atacada pels moros una vegada començaren la invasió peninsular, i el magnat hagué de refugiar-se junt amb les migrades forces, després d'una lluita de vint mesos, al castell. Abd-el-Azís, que posà setge a la plaça, va restar sorprès en vore els nombrosos guerrers que guaitaven per entre els marlets dels murs, i quan un emissari dels cristians — que no era altre que el propi Teudemir — es presentà a fer proposicions de pau, va obtindre condicions satisfactòries, i es va signar un tractat pel qual la demarcació fou convertida en petit regne, denominat de Tadmir o Todmir, que conservà la independència mentre tota la península estava sota el poder mahometà, fins l'any 779, en què Abderraman I li arrabassà la llibertat. Els nombrosos guerrers que vera Abd-el-Azís eren les dones, hàbilment disfressades; l'estratagema donà per resultat la pervivència, durant més de seixanta anys, d'un estat cristià dins la total dominació dels moros als territoris dels voltants. En època foral, Oriola fou cap de la "Governació general de la ciutat d'Oriola i regne de València", que regia un portantveus de Governador General, en ella resident. Tenia també la població vot en Corts.

Eixim de la ciutat i seguim el riu que pren direcció cap a l'est. Caminant entre horts, recordem una llegenda replegada de boca del poble, la qual, encara que no existeix cap document demostratiu, ha anat passant d'uns historiadors a altres. L'esposa d'un tal Armengol — l'Armengola, com se li diu — era dida del fill de l'alcaid mahometà del castell, que estava decidit a matar tots els cristians de la població, recelós que es rebel·laren. L'astuta dona demanà compassió per a les seues filles i, aconseguit que foren excloses de la mort, obtingué que anaren al castell per quedar emparades. Això permeté introduir, disfressats de dona, uns jóvens cristians que anaren donant mort a tots els guardes, després de la qual cosa fou possible que les hosts d'Anfós de Castella s'apoderaren del castell i de la població.

Amb les nostres recordances hem arribat al pont de ferro pel qual travessa el riu el ferrocarril d'Alacant a Múrcia. Marxem entre petits pujols; per l'esquerra trobem la rambla d'*Abanilla,* que ve de prop de la serra de *Salinas,* per la vall del Ramblar. Més avant veiem a la nostra dreta el mont *Hurchillo,* mentre a l'esquerra s'eleva la serra de Callosa, que abasta una altitud de 574 metres.

Entrem en terreny baix i ens trobem de ple a l'Horta d'Oriola, fructífera comarca a la qual s'acoblen 24 municipis, malgrat que l'extensió superficial siga solament de 916 quilòmetres quadrats. A banda i banda del riu podem contemplar una gran extensió de territori admirablement conreat; les hortalisses i els llegums creixen junt als ametllers i altres arbres fruiters, especialment els tarongers, de fruits sucosos i dolços. També es fa prou de cànem, d'excel·lents qualitats de tensió i finor; i el *pimentó* o, més ben dit, les nyoretes, de les quals s'elabora el pebre roig, assenyala una característica especial d'aquesta comarca del País Valencià, de la qual s'obtenen grans beneficis. No manquen tampoc les vinyes.

I tota l'abundància de vegetació es deu principalment a aquest riu, al Segura, que amb les seues aigües fertilitza aquestes terres, sense que siga possible oblidar l'intel·ligent llaurador oriolà que, amb el seu esforç i fent honor a les característiques comunes als agricultors valencians de tot el regne, ha fet d'aquesta comarca un jardí. L'excel·lent clima també és un factor per a la fertilitat de la comarca. Cavanilles deia d'aquesta contrada que "la multitud i varietat de sèquies i canals, el riu, les arbredes, els sembrats que entre elles queden perquè ressalte l'espessor i verdor de tant d'arbre, formen un quadre poc comú fora del Regne de València".

En aquesta horta també es veuen barraques semblants a les de l'Horta de València, però no exactament iguals. Els materials per a construir-les — els que es tenen a mà —, es diferencien i, lògicament, aquests són els que s'han d'emprar. Les barraques de l'Horta d'Oriola estan bastides amb tronc de gira-sol i cobertes amb gerb, mena d'espart a la qual ací diuen *Albardín*.

Prosseguim el nostre camí pel Segura. A l'esquerra trobem la sèquia denominada de Callosa, de 17 quilòmetres de longitud, per a regar més de 4,000 hectàries dels térmens d'Oriola, Redovan, Callosa del Segura, Cox, La Granja de Rocamora, Albatera i Catral. També tenim les sèquies Vella d'Almoradí — dotze quilòmetres — Escorratell i Almoravit, que vénen a regar unes 2,000 hectàries dels térmens d'Oriola, Rafal, Benejússar i Almoradí.

El primer poble que trobem seguint el curs del riu es Benejússar, a la nostra dreta. Es una vila d'uns 2,500 habitants que estava a l'altre costat del riu, però un gran terratrèmol va destruir la població que, en reconstruir-se un parell d'anys després, es va edificar on està ara. De l'antiga població solament resta en peu el palau dels Comtes de Pino Hermoso que encara es manté, a l'esquerra del Segura. Un pont travessa el riu.

El terratrèmol es va produir el 21 de març del 1829: fou una sotragada sísmica que abastà tota la comarca; somogué el terreny i obrí la terra, que llançava un llot que empestava. El moviment va ser més intens a les vores del riu; a més de Benejússar quedaren destruïts per complet els pobles d'Almoradí, Rojals, Formentera del Segura, *San Fulgencio* i Torrevella. En Guardamar, la Daia Nova, la Pobla de Racamora, *San Felipe Neri* i Sant Miquel de les Salines, quedaren solament alguns edificis. Més de 4,000 cases i unes 20 esglésies restaren en ruïnes per aquetes contrades.

Es clar que no és aquesta l'única catàstrofe que ha sofert la comarca; massa sovint el llit del riu no pot contindre tanta aigua com per ell davalla, i les furioses i devastadores avingudes inunden hortes i pobles, sembrant de tristor aquestes terres.

El Segura és riu de caràcter torrencial i causa de vegades greus perjudicis, malgrat haver-se construït importants obres de defensa.

Seguim avant el nostre camí. A l'esquerra està l'assut d'Alfeitamí, construït des del 1571 al 1615 i d'on deriven aigües del Segura per les sèquies *Nueva* i del *Río*, de 7 i 8 quilòmetres de llargària respectivament que, subdividint-se després, reguen les hortes dels térmens d'Almoradí, *Dolores*, La Pobla de Rocamora, la Daia Nova, la Daia Vella, *San Fulgencio*, Formentera i Rojals: unes 2,500 hectàries en total. Una magnífica xarxa fluvial és també en aquesta comarca la base de la riquesa agrícola; les antigues sèquies, derivant l'aigua del riu per nombroses preses, van repartint-la per una infinitat de canals — i *azarbes* — que fan arribar el líquid a tots els recons per a regar en total unes 20,000 hectàries. La terra és tan fèrtil que les collites es succeixen. "Ploga o no ploga, blat a Oriola", es diu volent expressar amb açò com els conreus arriben a bon fi sense que els afecten les sequeres, tan rares ací perquè el riu, malgrat tot, sempre du aigua. Moltes sèquies desguassen a l'Albufera d'Elx, i s'uneixen a les aigües del Vinalopó i encara algunes tornen al mateix Segura. Sembla que els recs d'aquesta comarca són d'origen moro; el primer reglament conegut és del 1275, donat per Alfons X de Castella.

Avant i avant continuem seguint el curs del riu que ara és travessat per un pont de pedra, de dos arcs, el qual dóna pas al camí d'Albatera a Algorfa.

A poc un altre pont: el del ferrocarril d'Albatera a Torrevella, de ferro.

A l'esquerra, Formentera del Segura, lloc d'uns 800 habitants, que també fou destruït pel terratrèmol del 1829, en el qual moriren més de cent veïns. El poble fou reedificat pel marquès d'Algorfa.

Tot aquest territori que estem travessant fou castellà perquè Ferran III s'apoderà d'ell i el posseïa el seu fill el princep Anfós. Però l'any 1261 els moros es rebel·laren i Jaume I, requerit pel seu gendre Anfós X de Castella, intervingué personalment i amb les seues forces conquistà tot el que s'havia perdut i, fent honor a la seua noblessa i lleialtat, ho lliurà al rei castellà. Anys més tard, el 1296, Jaume II, en lluita amb la Corona de Castella, s'apoderà d'aquestes terres que passaren definitivament al Regne de València per sentència arbitral de l'any 1304. Des de llavors ja no han deixat aquestes terres de ser valencianes.

En la nostra marxa pel riu trobem l'assut de

Benijofar, a la dreta, per a la sèquia de Formentera que rega els térmens de Benipofar i Rojals.

Durant el nostre camí, per la dreta, tenim a prop una cadena de pujols que limiten pel sud la ribera del riu des que passa del territori murcià.

A no molta distància del riu, i a la nostra dreta, albirem el lloc de Benijofar, que acobla un miler d'habitants; ara, a l'esquerra, veiem un assut del qual neix una sèquia que, derivant en tres principals, rega unes 1,500 hectàries dels térmens de Rojals, Formentera del Segura i Guardamar.

Seguint el Segura ens trobem al mig de la vila de Rojals, que el riu partix. Les dues riberes són unides mitjançant un pont. Rojals va sofrir també els efectes del terratrèmol del segle passat; quedà destruïda i va haver de ser reedificada. En l'actualitat té uns 1,700 habitants.

A la dreta neix la sèquia Bernarda, de 5 quilòmetres i mig de longitud, que rega terres dels térmens de Rojals i Guardamar.

El llenguatge que anem oint per aquestes contrades no és el valencià; és el *panotxo*, modalitat del castellà amb pronúncia un poc nasal i amb una barreja de girs i térmens d'origen àrab, influït també per mots valencians. Aquest dialecte es murcià. A Oriola i tota aquesta comarca es parlava el valencià, i fins el 1 d'octubre del 1707, és a dir, després de l'abolició dels Furs per Felip V, les actes del Consell Municipal d'Oriola estan escrites en llengua valenciana. Quan Pius IV creà el bisbat oriolà, en la Butlla que publicà s'al·legava, com una de les raons que justificaven la seua separació del de Múrcia, la diferència d'idioma. El valencià influí en el parlar murcià, però en quedar proscrit oficialment aquell pel primer Borbó, en tractar d'emprar el castellà, es produïren les tornes i Múrcia, amb el seu dialecte, va influir el llenguatge d'aquesta comarca, tan afí en costums amb la zona veïna.

Continuem el nostre camí; girant la vista a la dreta, un pujol, el Montcaio, de tan sols 114 metres d'altitud, ens impedeix vore més enllà. Sense aquest entorpiment divisaríem al lluny les famoses salines de Torrevella — encara que es troben en terme d'Oriola —, dues gran llacunes que resten unides per un canal i que també comuniquen amb la mar. La llacuna de La Mata, de 800 hectàries, i la llacuna Gran de Torrevella, de 1,800 hectàries, tenen possibilitat de produir més de 300,000 tones mètriques de sal i són considerades com les més importants d'Europa, d'*extraordinària importància mundial*. L'estat, propietari d'elles, les té arrendades des del 1897.

Seguim pel Segura que fa una corba cap a la dreta i, seguidament, una altra cap a l'esquerra, formant un semicercle a l'exterior del qual estan les cases de *La Rinconada*.

El riu ha emprès ara direcció nordest i a la nostra dreta es troba Guardamar — Guardamar del Segura — vila habitada per unes 3,700 persones, que està al peu d'un pujol on conserven les ruïnes d'un castell enderrocat pel terratrèmol del 1829. Allà sobre la muntanya estava també el poble que, en reedificar-se, ho fou al pla amb carrers rectes i amples. Un pont travessa el riu enfront del poble. En època foral aquesta població tingué vot en Corts. La sorra de la platja anava envaint el poble i calgué repoblar les dunes amb arbres i plantes que converteixen els voltants de la població en un bell indret.

Ací sí que es parla valencià; el riu andalús i murcià deixa aquells accents per acabar la seua vida amb expressió valenciana. Aquest riu Segura, que els romans denominaren Tader i que més avant se li digué Benèfic pels molts beneficis que dóna amb el seu rec, naix a la Serra Seca, de l'agrupament de serres denominades de Segura, allà on aspres muntanyes divideixen les aigües entre l'Atlàntic i la Mediterrània, en terme de la vila del mateix nom — *Segura de la Sierra* — i mor ací, a uns 500 metres del Guardamar.

Junt a aquesta població, girant a l'est, el riu lliura les aigües a la Mediterrània després d'un curs total de 244 quilòmetres. Els arrossegaments de terra que condueixen les furioses avingudes han anat formant una barra de sorra que avança molt a la desembocadura i que, per estar coberta tan sols per metre i mig d'aigua aproximadament, impedeix el pas d'embarcacions junt a la costa en aquest tros.

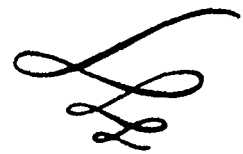

INFORMACIÓ

NOTES DELS PAÏSOS DE LLENGUA CATALANA

DE BARCELONA

EL PONT IMPOSIBLE

Al número 38 de la revista madrilenya Cuadernos Hispanoamericanos, *publicació que té un caràcter semi-oficial, ja que és portantveu de l'oficial* Instituto de Cultura Hispánica, *l'escriptor castellà José Luis L. Aranguren ha publicat un llarg assaig en el qual estudia la posició i l'obra dels intel·lectuals espanyols exiliats. Un escriptor català amic nostre, resident actualment a Barcelona, ha contestat amb una carta — que reproduïm a demanda seva, i amb autorització del destinatari — a l'actitud, si més no inèdita, de José Luis L. Aranguren. Aqueix escriptor català, molt conegut dels nostres lectors, és un bon amic nostre. No donem, de moment, el seu nom per raons que no cal explicar. Diu així la seva carta:*

Barcelona, 14 d'abril del 1953.

Distingit amic: Permeteu-me que encapçali amb aquest apel·latiu, ben gratuït en realitat, la meva carta. Tot i que deuen ésser moltes les coses que ens separen, la lectura dels articles que escriviu m'indueix a considerar-vos com un amic, un amic desconegut físicament, que m'ofereix generosament, en lletres de motllo, la seva amistat, en una sovint tàcita invitació al diàleg i a la correspondència d'afectes i discussions — que de totes dues coses està feta aquella elevada virtut, tan menysvalorada per la rutina diària, que és l'amistat dels homes. Aquells articles vostres del *Correo Literario*, que sovint compensen la irritació que em produeixen moltes de les seccions de la revista, i que fan que jo, allunyat de la religió, segueixi amb interès la vostra recerca exigent del Senyor entre els llibres, poden incitar al diàleg aquelles persones que es sàpiguen turmentades pels mateixos neguits espirituals; els meus, força distants, coincideixen tanmateix en apreciar la justícia, l'oportunitat de les vostres posicions i l'amplitud dels vostres judicis. Però la invitació concreta i explícita al diàleg, que feu a uns compatriotes que no comparteixen la vostra posició física ni espiritual — concretament, als intel·lectuals espanyols expatriats — duu al peu, no sols la vostra signatura, en aqueix estudi inicial del número 38 dels *Cuadernos Hispanoamericanos*, sinó també la vostra adreça de Madrid. Per això em permeto d'escriure-us i per això — pel gest cordial, intel·ligent, cristià per excel·lència que és el vostre estudi — em permeto considerar-me com un amic vostre i correspondre a la vostra invitació al diàleg.

"L'amarga experiència de l'exili". Jo l'he viscuda durant nou llargs anys, i aviat en farà cinc de la meva tornada a la meva Barcelona nadiua, Per revistes de l'exili resten escampades, amb la meva signatura, modestes notes sobre aquesta situació espiritual, amarga de vegades, mai antipatriota, en què viuen els intel·lectuals espanyols exiliats. I en el meu cas, he de precisar-ho, als motius d'ordre general que fan dolorós l'exili per a un escriptor en llengua castellana, s'afegeixen els que el feien i segueixen fent-lo encara més patètic per a l'escriptor català. Us contestaran, *ací o allà*, com espereu? Molt em temo que, al menys *ací*, no sigui gaire fàcil de fer-ho, i fins ara no he pogut veure enlloc cap senyal de resposta, rèplica o corroboració al vostre generós i documentat assaig. Potser algú ho intentarà i, per raons que ni vós ni jo deixem d'endevinar, la seva opinió es perdrà abans d'arribar al públic. O qui sap si haureu de suscitar la rancuniosa controvèrsia dels mateixos que pretenen de suprimir Unamuno de la història del pensament espanyol, que celebren el centenari de *Clarín* prohibint les seves obres i que tenen per tot ideal destruir fins a la rel tota una meitat de l'espiritualitat hispànica, titllant-la d'heterodoxa i de forastera. No crec que us interessi ni una ni altra reacció, i més aviat suposo que esperareu amb

interès la que es produeixi, a Mèxic o a Buenos Aires, entre els intel·lectuals espanyols expatriats, davant la vostra invitació al diàleg. Arribarà aquest diàleg a establir-se? serà fructífer? Tot i que hàgiu tingut dubtes, dubtes legítims, sobre tal possibilitat, bé valia la pena d'intentar-lo de Madrid estant, i sense gestos d'acritud.

Deixeu-me doncs felicitar-vos pel vostre gest, tan digne de l'autor de *Catolicismo y Protestantismo,* i donar-vos les gràcies, en nom de molts que, sense trobar-se físicament a l'exili se senten — encara — exiliats d'una pàtria que es nega encara, catorze anys després del final d'una guerra civil, a celebrar la pau en la convivència de tots els seus fills presents. Vós inviteu àdhuc els absents a col·laborar a una comuna tasca de comprensió: ¿podríeu garantir-los, tanmateix, la llibertat de treball i d'expressió que els serien indispensables? No vull insistir en aquestes limitacions, que fan impossible, per exemple, que jo us adreci aquesta contestació en lletres d'imprenta des de les pàgines de cap publicació d'Espanya. Llegirem, i haurem de conformar-nos amb la seva crua realitat, l'assaig de Julián Marías sobre la llibertat de l'intel·lectual. Però la nostra conformitat — la que es tradueix per no escriure o per sotmetre per endavant els nostres escrits a una prèvia censura personal — no priva que tot diàleg, tota controvèrsia, siguin impossibles en el clima que ara vivim. En el vostre assaig citeu "el franco y ejemplar diálogo" entre Catalunya i Castella, a través de les veus representatives dels poetes Carles Riba i Dionisio Ridruejo. Potser ignoreu les mutilacions de la part essencial de la seva posició que va sofrir, abans de publicar-se, la contestació de Carles Riba. Potser ignoreu també les traves, múltiples i reiterades, que s'oposen a la publicació de tota mena de revista o periòdic en català, que limiten a innòcues reedicions de traduccions fetes fa trenta o quarenta anys la possibilitat d'incorporar al català les obres de la literatura estrangera, que condicionen a la fixació de preus elevats el permís d'edició de llibres en català, i segueixen mantenint allunyada de la Universitat i de les escoles una llengua espanyola d'una tradició tan gloriosa com és el català. (Perdó: una càtedra de la Universitat de Madrid donarà aviat divulgació i ambient al nostre idioma i a la nostra literatura. Però a Barcelona tots dos estan exclosos de tot programa oficial. I està prohibida tota al·lusió a la figura i a l'obra d'un filòleg eminent com era Pompeu Fabra, mort a l'exili. Mentre que a la centralista França el català té sengles càtedres a Tolosa, Montpeller, París i a nombrosos liceus de províncies.)

En una nota de peu de plana feu expressament esment de la vostra manca de documentació sobre l'evolució del intel·lectuals catalans. Jo us la podria oferir completa, amb dades bibliogràfiques sobre la producció a l'exili d'homes com Josep Carner, Carles Cardó, Bosch Gimpera, Nicolau d'Olwer, Rovira i Virgili, Joaquim Xirau, Jaume Serra-Hunter, Pompeu Fabra i tants d'altres. Alguns d'aquests ja van deixar la vida en terra forastera. (¿Què té de particular que ningú no hagi intentat de repatriar llurs despulles, quan les d'una figura eminent de les lletres castellanes com Antonio Machado segueixen a llur modestissima tomba de Colliure?) I podria afegir que si algun comú denominador té l'obra d'aquests i d'altres intel·lectuals catalans il·lustres és l'afirmació cada vegada més rotunda de llur catalanisme, així com una voluntat de col·laboració en el comuns destins hispànics. Jo podria esmentar la meva modesta experiència d'exiliat — vaig viure a París tots nou anys i vaig poder veure molt de la vora espectacles ben alliçonadors — i assegurar-vos que no és pas cap excepció la meva voluntat de contribuir a que Catalunya, recuperant totalment el seu esperit, sigui una vegada més — o potser per primera vegada, si l'hi deixen — el motor d'una regeneració hispànica. I ja ho veieu: aquesta manifestació d'un patriotisme espanyol actiu, que es basa no sols en el cor, sinó en la raó més raonadora, no pot expressar-se dintre d'Espanya. Ja fa cinc anys, us deia abans, que he tornat a la meva pàtria. I són poques les vegades que no m'hi senti — quan traspasso les llindes del cercle familiar i em sobreposo a les meves obligacions diàries d'home que ha de treballar per viure — totalment estranger, foraster, desinteressat, no pas per la meva voluntat, sinó per designi dels altres, de tot allò que afecta la meva ciutat, la meva terra, Espanya. Cada dia primer d'abril he d'assistir a la celebració d'una victòria damunt uns enemics entre els quals, oficialment, se'm compta; cada dia 26 de gener, la meva Barcelona ha de celebrar la seva *liberación* d'uns opressors entre els quals jo, i tants com jo, figuràvem. Als diaris, les revistes, les ràdios i els altres mitjans de difusió, la nostra col·laboració és, no sols no sol·licitada, sinó virtuosament rebutjada. Seguim trobant-nos — per bé que alguna vegada creguem estar en llibertat provisional — a l'albir de qualsevol caprici policíac, de qualsevol sospita oficial. Espanya és, em penso, l'únic país del món on, catorze anys després d'haver-se acabat una guerra civil, la pau encara no s'ha signat; l'únic país en el qual vençuts i vencedors segueixen situats en dos camps hostils i oficialment delimitats.

Vós proposeu el diàleg. Un diàleg seria, ben cert, un pont que unificaria les dues ribes, que permetria el contacte dels esperits dalerosos de comprensió, de col·laboració fecunda. ¿Creieu, tanmateix, que aquest pont pugui interessar molta gent? La meva modesta experiència de cinc anys de post-exili em fa esdevenir escèptic.

No parlo ja de tolerància. Aquesta virtut liberal és considerada, em temo, com a heterodoxa i nociva. Però sí de comprensió. Si no ens podem tolerar, i ho justifiquem dient que tolerar-se implica cert desdeny envers els tolerats, procurem comprendre, abastar, situar-nos dintre l'esperit dels altres. En la meva petita esfera, durant els mesos tràgics de la guerra, sempre em vaig esforçar a fer-ho. Vaig seguir esforçant-m'hi durant el meu exili. Vós, que haveu donat públicament un exemple tan alt de comprensió amb el

vostre assaig dels *Cuadernos*, com el doneu en els vostres articles i els vostres llibres, esteu segur, com jo, que són molts els espanyols que tenen fretura de donar una constància pública de llur afany de comprensió. Però també haureu de reconèixer que no a tothom és permès, com a vós, d'expressar-lo en lletres d'impremta. Mentre l'expressió del pensament dels exiliats de l'estranger i de l'interior sigui cosa impossible — els grans llibres d'Américo Castro, de Madariaga, de Sánchez Albornoz, dels millors poetes exiliats, estan prohibits a Espanya — ¿com pot establir-se el diàleg? I no obstant, jo estic convençut, i crec que vós compartiu aquesta creença meva, que sense diàleg Espanya no té salvació, i que l'única sortida d'aquesta situació actual tan angoixosa d'enrunament de tants valors morals, d'escepticisme inconscient de la joventut, d'egoisme sense límits, consistiria en aquell pont que el diàleg aconseguiria d'establir.

Perdoneu l'extensió d'aquesta carta i els seus conceptes tan deslligats. I rebeu, novament, l'expressió amistosa de l'admiració i l'agraïment d'un escriptor català. — X.X.

En la seva contestació a aquesta carta, José Luis L. Aranguren admet la impossibilitat del diàleg: el silenci ha estat oficialment imposat a tot comentari o prolongació del tema que iniciava ell amb el seu assaig. El pont, una vegada més, està trencat. — RAMON NEBOT

DE VALÈNCIA

INVITANT A UNA COMMEMORACIÓ

L'any 1950 s'esqueia el VIè centenari del naixement de Vicent Ferrer; l'any 1955 s'escaurà el Vè de la seua canonització pel papa valencià Calixte III. La primera efemèrides es celebrà, a penes, en el País Valencià, i encara això d'una manera absolutament indigna: a base de discursos buits i ridícules cabalgates. *L'altra s'acosta amb els mateixos símptomes. És depriment pensar la trivialitat amb què els valencians practiquen el ritu estimulant de les commemoracions, frustrant-lo en la seua essència. No cal dir que els catalans dels altres dos països s'abstingueren quasi per complet de recordar, fa tres anys, la data vicentina. Tot s'esdevingué aleshores com si Vicent Ferrer no significàs res en la història i la cultura de tota Catalunya, i així tornarà a passar l'any 1955, quan l'ocasió semblarà potser estrictament religiosa.*

Una excepció, en 1950, fou, si no recorde malament, el cicle de conferències que a Barcelona organitzà la Biblioteca Central, una de les quals es va repetir a València. L'historiador i literat valencià J. Ernest Martínez Ferrando acaba de publicar, ampliat, el text d'aquella conferència. Ha titulat el llibre El nostre Sant Vicent Ferrer, *i encara que es limita a un deliciós estudi*

SOLERNOU, S. A.

OLIS VEGETALS PER A LA INDUSTRIA
AIGUARRAS
COLOFONIA
RESINES SINTETIQUES

Av. Ferrocarril, 100 (Col. Moctezuma)
Tels. 13-34-28, 13-46-84 i 18-28-02
Apartat Postal 7153
MEXICO 9, D. F.

SUCURSAL GUADALAJARA
Antonio Bravo, 49
Tel. Mex. 35-52
GUADALAJARA, Jal.

de l'estil dels sermons i el reflex que de la societat medievals ens donen, basta per servir-nos de toc d'alerta sobre coses que tenim massa oblidades i que és imprescindible revisar serenament. Que el gran predicador valencià és una figura formidable de la literatura clàssica de Catalunya, queda fora de dubtes. Simplement això ja seria suficient perquè tots els Països de Llengua Catalana fessen pròpia, i amb l'abast que es mereix, una celebració com aquesta, nacional pels seus quatre costats.

No voldria que el que vaig a dir fos interpretat com una mostra més de l'entendriment tradicional amb què els valencians ens mirem el cèlebre predicador medieval. Al contrari: més que un esplai localista, aspira a ser una convocatòria a la meditació d'un punt extremadament vidriós de la història de la nostra comunitat nacional. ¿Caldrà dir que estic al·ludint el Compromís de Casp? Un tenebrós tòpic romàntic ha fet de Vicent Ferrer l'eminència grisa de la unitat espanyola. *Tòpic catalanista, del qual s'han apoderat, molt contents, els panegiristes d'aqueixa unitat. Fóra desplaçat plantejar ací, en termes polèmics, la qüestió de Casp. M'interessa, però, indicar-ne alguna cosa.*

He escrit les últimes paraules conscient que més d'un lector voldrà rebutjar-me-les. Lamente no disposar ara de l'espai que la qüestió exigeix. Però si que vull assenyalar la conveniència que aquells qui pensen o escriuen les històries de Catalunya la consideren novament, desprenent-se de vells tòpics romàntics i... localistes. Vicent Ferrer ha tingut mala premsa en el catalanisme. "Si per a l'Esglèssia fou un sant, per a Catalunya fou un dimoni", es llig en un — un entre moltíssims — pamflet que volia ser una Història popular de Catalunya. *El fantasma del Compromís de Casp sol traure de polleguera els patriotes despistats. Hom diria que, davant els grans desastres històrics, els qui en pateixen les conseqüències aspiren a adjudicar-ne tota la responsabilitat a uns pocs hòmens, potser perquè resulta més còmode imaginar-se l'error d'uns quants que comprendre el complicat mecanisme dels fets històrics i les reaccions col·lectives. Això, senzillament, s'anomena demagògia. És, en el millor dels casos, una aplicació arbitrària de la llei de la causalitat.*

Fixar l'inici de la decadència de Catalunya en el Compromís de Casp em sembla una especulació arriscada. El centre de gravitació política de la Corona d'Aragó passà aleshores de Barcelona a València, i hi va perdurar gloriosament durant un segle. Però València també *és Catalunya. Al període dels Trastàmara pertanyen fets i figures tan excelsos, o potser més, que els dels segles anteriors. La unió amb Castella, per altra part, ni venia fatalment imposada pel canvi de dinastia ocorregut a Casp, ni hauria quedat lògicament exclosa si hi hagués prevalgut la candidatura del Comte d'Urgell.*

És absurd, a més a més, judicar el passat amb la mentalitat d'avui. Quan veiem que s'acusa Vicent Ferrer quasi bé com de precursor de Felip V, calculem que els que això fan estan demanant, implícitament, que el dominic valencià hagués tingut les idees polítiques d'un nacionalista del segle XX. Si Vicent Ferrer va obrar a Casp com un home del seu temps i de la seua condició havia d'haver obrat, ens ho diran els historiadors. Com que les coses, després, ens han anat malament, caldrà pensar si la culpa no serà d'alguns motius més profunds. Miquel d'Esplugues ja indicà la inhibició del Principat davant el complex d'interessos que es debatia a Casp. Els aires del Renaixement — en política — foren perjudicials per a una Catalunya que havia perdut — per la raó que siga, imprevisible per a mestre Vicent i per a tothom, aleshores — la monarquia que els podia haver aprofitats. El descobriment d'Amèrica i altres esdeveniments acabaren de tòrcer el nostre destí.

Però m'he desviat del punt de partida. Jo només volia cridar l'atenció dels catalans d'avui sobre l'oportunitat de reparar el tradicional ostracisme nacional en què han tingut Vicent Ferrer, ara que evocarem el seu record lligat al d'uns altres grans catalans, els Borja. El País Valencià farà el que podrà i el que li deixaran fer, en aquesta avinentesa. Els altres països de Llengua

Antoni Gilabert

ASSEGURANCES

Edificio San Francisco, 216 i 217 - GUADALAJARA, Jal. - Tel. 62-52

Catalana hi estan obligats igualment. És vergonyós, per exemple, que la major part dels manuscrits que contenen els sermons en català de Vicent Ferrer continue inèdita. Un testimoni de primera classe, literari i humà, de la vida de la nostra terra en l'Edat Mitjana, roman amortitzat en els arxius i les biblioteques de València. La tasca que emprengué Sanchis Sivera, en l'Editorial Barcino, ha estat interrompuda massa temps. Reprendre-la, per qui puga i de la manera que puga, fóra una empresa doblement lloable: el millor homenatge a Vicent Ferrer, i un bell servei a la cultura de Catalunya. — VICENT PERIS.

LA COPA SANTA DELS CATALANS

Quan Víctor Balaguer, perseguit pel govern espanyol, es refugià en terres germanes, llançà des de Narbona un crit d'angoixa als Felibres de Provença.

Mistral, Romanille, Aubanèu, Gras, Mathièu i altres poetas acolliren joiosos, en el si del Felibrige, el germà català, perseguit pel delicte — deia el mateix Balaguer —, "d'estimar massa la seva Pàtria".

El Trovador de Montserrat — així signava Balaguer les seves obres — volgué, tot just installat a Provença — a Bellcaire, primer; després a Avinyó —, aprendre la llengua provençal, força semblant a la nostra. El mateix Mistral, referintse al català, l'anomenava "una de les branques de l'arbre de la nostra llengua".

L'estada de Balaguer a Provença es perllongà per espai d'un any i mig. Al seu retorn a Catalunya, una subscripció popular, de més de mil vuit-centes signatures, permetia ofrenar als germans provençals la històrica Copa Santa, la Copa del Catalans.

Aquesta Copa, d'argent cisellat, fou obra de l'argenter Jarry, de París, executada sota la direcció artística de l'avinyonenc Mestre Fulconis, el qual, en homenatge a la nostra Catalunya, no volgué acceptar remuneració de cap mena per la seva col·laboració artística i acurada execució.

Dues figuretes sostenen la Copa pròpiament dita: l'una és la Provença; l'altra, Catalunya. La Provença, amb son braç dret, abraça la seva germana, mentre Catalunya porta la seva mà dreta damunt del cor, en actitud graciosa de regraciar la Provença per tant de consol dut a Víctor Balaguer, un dels caps principals de la Renaixença Catalana.

Inscrits a l'entorn de la Copa simbòlica, es llegeixen als següents mots: Record ofert per patricis catalans als Felibres provençals per l'hospitalitat donada al poeta Català Víctor Balaguer, 1867.

Damunt del pedestal, finament gravades, és llegeixen encara dues altres inscripcions, l'una en català, l'altra en llengua provençal:

CORTESIA
del
RESTAURANT

ambassadeurs

Paseo Reforma, 12
MEXICO, D. F.

EDITORIAL FOURNIER, S. A.

Bolívar, 238-A - Telèfon 36-32-80

EDICIONS
CATÀLEGS
REVISTES
i
TOTA MENA D'IMPRESOS

Morta dihuen qu'és,
Més jo la crech viva.

V. BALAGUER

Ah! se me sabien entendre!
Ah! se me voulien seguí!

F. MISTRAL

*

Un bell diumenge d'agost del 1868, la Copa fou lliurada, amb gran solemnitat, als Felibres de Provença. Fou llavors que l'himne nacional provençal, La Copa Santa, nasqué, degut a l'entusiasme patriòtic del gran poeta Frederic Mistral:

Provençals, vegeu la Copa
qu'ens prové dels Catalans!
d'un a un, beguem alhora,
el vi pur dels nostres ceps!
Per la glòria de la terra,
ja que hi som tots conjurats
Catalans, germans tothora,
avancem tots, al plegat...!

*

L'abril del 1868, els Felibres de Provença eren cordialment invitats a assistir als Jocs Florals de la Llengua Catalana de Barcelona, presidits aquell any, per Víctor Balaguer.

Mistral, Roumieux, Meyer i l'irlandès Bonaparte Wyse anaren al cap i casal de Catalunya. Després d'unes visites triomfals a Figueres, Girona, Torroella de Montgrí i Terrassa, efectuaren, provençals i catalans, en franca companyia, una visita al nostre Montserrat. I fou precisament al cim culminant de la muntanya serrada, a Sant Jeroni, on els dos caps de les reivindicacions nacionals, les de Provença i les de Catalunya, es donaren l'abraçada fraterna, unió tangible d'una espiritualitat vivent, mentre el ressò de les muntanyes retornaven, un i altre cop, els crits de: Visca Catalunya! Visca la Provença!

*

Fa un any, per iniciativa catalana, es celebrà a Avinyó la Festa de la Copa Santa. L'esclat fou tant sorollós que, immediatament, el Felibre oficial — moviment nacionalista del sud de França, l'ha adoptada com a Festa Provençal anual. Tot seguit, s'ha contituït un Comité propulsor, sota brúixola catalana, i és compost de catalans d'una i altra vessant de Pirineus, de valencians, mallorquins, provençals, llenguadocians, llemosins, etc., és a dir, per representants actius d'aquest gran noble que, dels Alps fins a les proximitats de Gibraltar, manté el foc de la Fe, honora la Història, renova la seva Cultura.

LLUÍS ESTEVE

Avinyó, 24 de juliol del 1953.

Jabones Finos S.A.
FÀBRICA DE SABONS PER A TOCADOR, PER A RENTAR I INDUSTRIALS
WATTEAU, 77
TELS. 24-71-30 32-18-56
MIXCOAC, D.F.

LLETRES

L'hora verda, *per* JAUME VIDAL ALCOVER, *Biblioteca Les Illes d'Or, 51. Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1952.*

Les noves promocions de poetes insulars estan exigint la millor atenció del lector català. Fa dos anys, Manuel Sanchis Guarner publicà una antologia amb vint-i-tants noms inèdits o quasi inèdits — només Miquel Dolç i Marià Villangómez havien obtingut ja una audiència ampla en tots els països de la nostra llengua —: aquella mostra col·lectiva ens forçava a pensar en la brillantor i l'eficàcia que mantenia la tradició poètica de les Illes. També la prosa — Dhey, Joaquim Verdaguer — anuncia un esplet magnífic. Els poetes, però, ens permeten d'observar una lleugera, interessant rectificació de la línia pairal. Perquè — açò és inevitable — hom els ha de referir al precedent literari immediat, i més encara quan aquest precedent ha tingut un prestigi i una vigència local absoluts com és el cas de l'Escola mallorquina. I el contrast entre els poetes d'avui i els d'ahir — deixant a part, de moment, tota valoració — reflecteix, a les Illes, no una ruptura, ni una desviació, ans bé un acreixement. Si volem, podem seguir parlant, amb tota propietat, de l'Escola mallorquina: els nobles caràcters diferenciatius perduren; només se'ls ha injectat, prèviament tamisades, algunes suggestions estètiques derivades dels vells *ismes* literaris, al marge dels quals havia seguit el seu curs la poesia insular.

Així, en els llibres de Blai Bonet i en el de Jaume Vidal que suscita aquest comentari, es percep la presència de García Lorca, expressament agraïda i tot. També en Bonet la del Rafael Alberti popularista i la més pura de Jorge Guillén, com ho fa notar Salvador Espriu. Si Rosselló-Pòrcel ben sovint, i Bonet en alguna ocasió, semblen distanciar-se del mallorquinisme líric, mai no s'esdevé això en Jaume Vidal. Com els altres joves de les Illes, aqueixes influències externes s'incorporen a la poesia de Vidal sense minva d'aquella claredat formal i espiritual que ell ha heredat de l'esplèndida nissaga insular. Al costat de la poesia togada de Costa i Riber, i de la poesia apassionada d'Alcover i Alomar, la dels últims mallorquins intenta construir-se el seu accent personal, sotmetent-se espontàniament als més íntims mòduls de l'Escola, quasi com obeint a un fatal *genius loci.*

L'hora verda és un llibre escrit sota el signe de l'alegria. És una alegria punyent, esplendorosa, i estic per dir que maligna i ofensiva. Els versos de Vidal s'alimenten d'un goig sensual, d'un paganisme enervat, que ens faria imaginar el Mediterrani — el Mar que ell canta, àdhuc sense al·ludir-lo, a cada vers seu — com un món exempt del dolor i la tenebra. Perquè també la bellesa fa mal, quan només *és* bellesa. L'alegria de Jaume Vidal trasmuta el vers, l'inducix al salt, a la música incoercible del propi vigor. Hi ha, a més a més, l'ús calculat dels elements populars. No és precisament nou, ni tan sols en l'eixuta i intellectual poesia catalana moderna, aquest gust estilitzador dels girs, les cadències i els mots del poble. Però Vidal aprofita la lliçó del García Lorca del *Romancero* i de les *Canciones.* Fins i tot en algun moment una punta de misteri s'escapa de l'aparença trivial o joganera. Per exemple en la *Cançó de la mort petita,* inspirada en un títol del poeta de Granada.

— Ai, mumare meva, quin mal cap que tens!
— Vénc de l'horabaixa, vénc de conrar el [temps.

No sé si serà mera aprensió personal: però aquest últim vers té per a mi un dring il·limitat, una capciosa estridència, impregnada de pressentiments angoixosos. Conrear el temps!

— Ara diuen, diuen que ja no hi ha temps...

Caldria dir, potser, que quan Vidal s'aparta del seu cos, dels seus sentits en constant eretisme, i busca la veu del poble, la seua poesia apunta cap a dianes més profundes i vives. Els escriptors mallorquins s'han pres sempre molt seriosament llur hel·lenisme. Sembla segur, en canvi, que el poble de les Illes i els valencians som, uns i altres, una mica moro. Tòpic per tòpic, trobe el rossinyolenc dels moros prou més encertat. Tan-

PROPIETARIS:
A. BERTRAN S.
J. BORRAS G.

RESTAURANT
BELLINGHAUSEN

QUATRE ESPECIALITATS
DE LA CUINA CATALANA

- Botifarra catalana amb mongetes i escalivada.
- "Zarzuela" de mariscos.
- Paella valenciana.
- Pollastre amb samfaina.

Servei a domicili

Londres 95. - Tels. 14-18-70 i 35-75-61

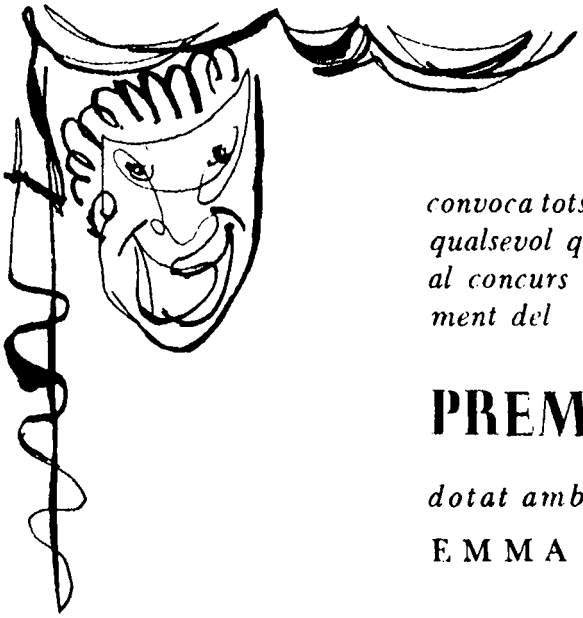

PONT BLAU

convoca tots els escriptors de llengua catalana, qualsevol que sigui el seu lloc de residència, al concurs d'obres de teatre per a l'atorgament del

PREMI GUIMERÀ 1954

dotat amb 600.00 dòlars per la senyora

EMMA ALONSO DE COSTA

BASES

1ª El Premi Guimerà 1954 serà concedit a la millor obra teatral en tres actes, en català, no publicada, estrenada ni premiada en cap altre certamen, que es presenti a concurs. Havent estat declarat desert el Premi Guimerà fallat en 1952, excepcionalment i per acumulació del seu import, la dotació del Premi Guimerà 1954 serà de 600 dòlars.

2ª Les obres han de ser presentades en tres còpies escrites a màquina, cap de les quals no ha de portar el nom de l'autor; hauran de dur, però, un lema i anar acompanyades d'una plica que contingui el nom i l'adreça de l'autor, i consigni en el sobre el títol i el lema de l'obra.

3ª El premi no podrà repartir-se entre dues o més obres, però podrà declarar-se desert si el Jurat considera que cap de les obres concursants no n'és mereixedora.

4ª El guanyador, en acceptar el premi, autoritza la seva representació a Mèxic cas de presentar-se'n l'oportunitat.

5ª Les obres concursants hauran de ser trameses per correu certificat — sense fer constar en el sobre el nom de l'autor — a la següent adreça: PONT BLAU, *Premi Guimerà 1954*. Apartado Postal 7324. México 1, D. F.

6ª El termini de tramesa de les obres es tancarà el dia 23 d'abril del 1954 i seran admeses a concurs totes les que hi concorrin i hagin estat dipositades a correus fins el dia 23 d'abril del 1954.

7ª El Jurat es reunirà i dictarà el seu veredicte el dia 11 de setembre del 1954.

8ª El Jurat estarà format per Manuel Alcàntara Gusart, O. Duran d'Ocon, Paulí Massip, Lluís Nicolau d'Olwer (*President*) i Vicenç Riera Llorca.

9ª PONT BLAU, un cop fet públic el veredicte, tornarà als autors que ho hauran sol·licitat expressament les obres que no hauran estat premiades.

Ciutat de Mèxic, abril del 1953

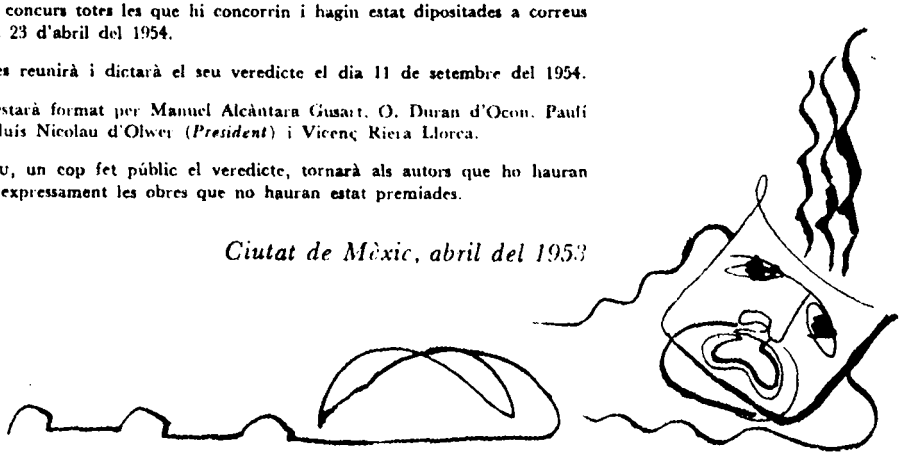

mateix, jugar a fer d'escultura mediterrània, entre hipotètics partenons o arbres venerables, reporta els seus avantatges. Sobretot, si s'ha recobrat l'instint de la veritat lírica. M'han agradat aquestes paraules de Blai Bonet, endreçades justament a Jaume Vidal:

La gràcia de la gràcia és fer una gerra
en clara llibertat...

L'Escola mallorquina es sobreviu, continua produint gerres: els nous poetes, però, hi posen tanta fantasia, que diríeu que només hi ha llibertat. La gerra, no obstant, hi és.—JOAN FUSTER.

Llibre de Tarragona, *per* MANUEL DE MONTOLIU, *Barcelona, Selecta, 1953.*

Hi ha, naturalment, moltes menes d'amor, àdhuc quan es tracta de l'amor a les coses. Hi ha, també, en cada mena d'amor un grau de plenitud que depèn d'una — diríem — comprensió essencial de l'objecte amat per part de l'amador. Heus ací, per exemple, el cas de Montoliu i Tarragona. Una ciutat que viu la tràgica noblesa dels segles, i un home avesat, per vocació i per sensibilitat, a la serena tasca de reviure el passat. Les pedres, els esdeveniments, la pura memòria, estotgen un secret alhora estètic i significatiu, i aquest secret ningú no podia llegir-lo — i transcriure'l —, quant a Tarragona, sinó Manuel de Montoliu. El llibre que n'ha resultat és una guia per a turistes del temps i de l'espai. La història i el paisatge de la urbs milenària s'alcen i es confonen, a vegades, en una evocació entusiasmada. Els grans fantasmes de la Catalunya fundacional i heroica desfilen per potència. En el seu itinerari, Montoliu demana ajuda als poetes, i texts de J. A. Guàrdias, J. M. Casas de Múller, Alfonso i Orfila, R. Pinyes, Vives i Miret i Josep Carner posen llur alegria lírica enmig de la prosa pausada, erudita i exhaustiva de l'autor.—J. F.

Els altres mons, *per* FÈLIX CUCURULL, *Ed. Torrell de Reus, 1952.*

Ens trobem davant d'un llibre de poesia on la idea generadora d'altres mons se'ns dóna per primera vegada. Què són els altres mons? Quins són els altres mons? Aquestes i altres preguntes similars ens imposa des del seu inici la lectura d'aquest llibre i ens mena a la recerca de possibles generacions, ignorades encara, on les idees i els sentits es desvetllen sacsejats davant la llum de l'intel·lecte, impulsats per la força poètica de Fèlix Cucurull.

En aquest llibre, com diu el seu autor, es fa viva "aquesta llum que tots portem a dins", i ella ens encamina per rutes ignorades on el dubte fantasieja i ens remunta per les regions del somni interior "més enllà de les postes i les albes" fins esdevenir una obsessió latent. La lluita del poeta amb si mateix entre *aquí* i *allà*, i la visió enlluernadora dels altres mons se'ns encomana per la força de l'evocació poètica i acabem comprenent amb el poeta que "tot anhel es fa llast o és eterna fugida", sentència paral·lela a aquella que diu Charles Morgan en el seu Sparkenbroke: "cada obsessió és un intent de fugida". Així el nostre poeta, com el novel·lista anglès, troba en la seva fantasia una mena de cel on refugiar els seus interrogants interiors.

Al llarg de tot el llibre persisteix el mateix tema. Les preguntes i les respostes es succeeixen intermitents i amb elles se'ns fa palesa, una vegada més, l'angoixa present del nostre món actual, que, com un leit motiv, absorbeix tots els interrogants que turmenten alhora l'esperit contorbat del segle XX, per on desfilen homes, dones i infants amb relació als homes, a les dones i als infants d'altres mons imaginaris. L'esperit neguitós del nostre segle pregunta constantment el mateix per què, simple però agut que, rebel, apunta als llavis com un bordó monocord, sense trobar la resposta equivalent.

El poeta amb les seves emocions internes lluita per nosaltres i ens fa lluitar amb ell. A la inversa dels corrents actuals de poesia, podríem dir-ne, positivista que tendeix a l'enumeració de coses. Fèlix Cucurull diu "coses" però no en el sentit intel·lectiu, d'acord amb el seu ego interior, on apunten problemes d'alta significació metafísica amb idees i pensaments, fent efectiva aquella frase de Maragall, tan viva, en el seu *Elogi del Poble*, quan diu: "Les idees són les mares dels sentiments i no hi ha sentiment pròpiament dit que abans no hagi estat idea." Així, doncs, podem assegurar que el llibre *Els altres mons* abans d'ésser poesia fou idea. En alguns passat-

PONT BLAU

invita tots els escriptors de llengua catalana, qualsevol que sigui el seu lloc de residència, a concórrer al

PREMI ALEXANDRE PLANA

dotat amb 200.00 dòlars per

UN CATALÀ RESIDENT A MÈXIC

i instituït com homenatge al poeta, narrador, assagista i crític Alexandre Plana, mort a Banyuls el 1940.

BASES

1ª El Premi Alexandre Plana s'atorgarà al millor assaig sobre pintura o escultura catalana contemporània, escrit en català, no publicat ni premiat en cap altre certamen, que es presenti a concurs.

2ª Els treballs hauran de tenir una extensió mínima de 40 fulls tamany carta i hauran de ser escrits a màquina a doble espai. Les obres han de ser presentades en tres còpies, cap de les qual no ha de portar el nom de l'autor, i hauran de dur un lema i anar acompanyades d'una plica que contingui el nom i l'adreça de l'autor i consigni en el sobre el títol i el lema del treball.

3ª Les obres concursants hauran de ser trameses per correu certificat, sense fer constar en el sobre el nom de l'autor, a la següent adreça: PONT BLAU, *Premi Alexandre Plana*. Apartado Postal 7324, México 1, D. F.

4ª El termini de tramesa de les obres es tancarà el dia 15 de juny del 1954 i seran admeses a concurs totes les qui hi concorrin i hagin estat dipositades a correus fins a la data indicada.

5ª El premi serà necessàriament concedit i, si el Jurat ho considera oportú, podrà repartir-se entre dues o més obres.

6ª El Jurat es reunirà i dictarà el seu veredicte el dia 11 de setembre del 1954.

7ª El guanyador o guanyadors, en acceptar el premi, autoritzen la publicació a Mèxic de l'obra o obres premiades.

8ª El Jurat estarà format per Manuel Alcàntara Gusart, Pere Calders, J. M. Giménez Botey, L. Nicolau d'Olwer, *President*, i J. Roure-Torent.

9ª PONT BLAU, un cop fet públic el veredicte, tornarà als autors que ho sol·licitin expressament les obres que no hagin estat premiades.

Ciutat de Mèxic, agost del 1953

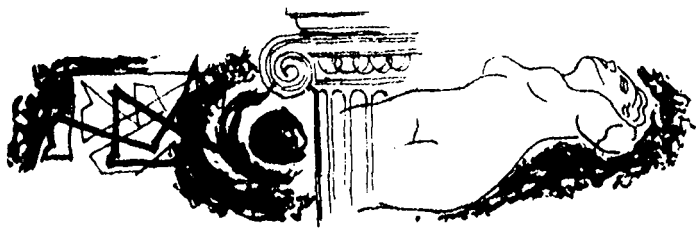

ges, però, Fèlix Cucurull se'ns presenta no com un poeta pròpiament dit sinó com un vident. Pressent els mons ignorats que viuen en el seu interior d'home íntegre, amb tot el que en si comporten els mots "home" i "íntegre". En aquests pressentiments ens recorda William Blake, i més ençà ens fa evocar la figura de Rimbaud, dos clarividents metafísics en el món més íntim de la poesia. En aquest cas, però, l'home no anul·la el poeta ni el poeta anul·la l'home, sinó que ambdues parts es conjuminen en mútua correspondència i en viva hegemonia d'idees, d'imatges i pressentiments, ja que com diu ell mateix

"Transfigurat pel misteri
sóc somni de mi mateix
en el somni que us crea."

i cerca, llavors, un jaç per a lliurar-se sense el pes de la carn ni del dubte "a un son sense temences".

En aquest llibre Fèlix Cucurull ha trobat la seva expressió justa i el motiu essencial de la seva poesia, que és tant com dir que s'ha trobat a si mateix. Quan crida: ¿"Com és la vostra argila?" ell ja sap com és la seva. S'ha identificat tant amb l'objecte medul·lar de la seva poesia que en produir-la es produeix, naturalment, ell mateix. Per això ens emociona, perquè ha foragitat la divagació i concreta els sentiments a la mida exacta dels seus sentits.

Fer versos és fàcil, però fer poesia, sentir-se poeta més enllà de la sang i dels propis instints no s'aconsegueix fàcilment; cal "la lluita extrema", com diu Valéry, o com afirmava Salvat Papasseit en les seves proclames de combat: "per a ésser poeta caldrà primerament el desig de lluitar".

Fèlix Cucurull amb *Els altres mons* ens invita a un viatge imaginari a través dels seus sentits i de les seves emocions, i ens dóna la millor prova de la seva sensibilitat i de la seva capacitat poètica. No tothom estarà d'acord amb ell (això és impossible en el nostre planeta) ni tothom el llegirà amb la mateixa avidesa i delectança que nosaltres; per això, encoratjant-lo, li recordem aquelles paraules tan sàvies d'intenció de Sully Prudhomme: "mes vrais vers ne seront pas lus". – LLUÍS GASSÓ I CARBONELL.

Llibre dels set somnis, *per* ANTONI RIBERA. *Carta-prefaci de* CARLES RIBA. *Editorial Mediterrània, Col·lecció Lletres. Barcelona, 1953.*

El *Llibre dels set somnis*, la darrera obra d'Antoni Ribera, es troba dins la trajectòria ideològica i poètica empresa per l'autor en el camp de la lírica amb *Terra de somni* i en l'assaig amb *Agonia de l'Home*. Més madur i reflexiu, més exigent, més ple d'experiències, el *Llibre dels set somnis* respon, aquesta vegada en forma de contes, al pensament que motivà les altres dues obres. Ribera considera que la ciència, la tècnica, el maquinisme i la cursa folla d'armaments característics d'avui han llevat a l'home la seva personalitat, l'han deshumanitzat; l'esperit ha estat reduït a no-res i el materialisme ha passat a ocupar el seu lloc. A través de set somnis -més concretament, de vuit, comptant-hi *El malson* que clou el llibre — l'autor cerca en el mite i en l'idealisme els valors espirituals que han de tornar l'home el seu univers i fer-li recobrar l'equilibri perdut amb progrés; el desig de veritat l'emmena constantment. Amb els seus somnis, el protagonista de tots els quals és el propi Antoni Ribera en situacions i èpoques distintes i representant personatges diferents, el contista s'evadeix d'aquest món actual, on es sent incòmode i desplaçat, i en ales de la faula recorre amb amor apassionat l'antic món mediterrani a l'encalç de les virtuts perennes. El seu pensament, expressat filosòficament en el *Somni preliminar* i en l'*Epíleg*, resplendeix a tot-hora. Agut sempre, profund, ponderat, coordinant de manera feliç el prosista amb el poeta i el pensador, Antoni Ribera exposa diversament la seva posició: en *El pacte*, l'home primari i innocent sense altra preocupació que la lluita per l'existència, guiat només per l'instint, descobreix la utilitat i la bella virtut de l'amistat; en *La nau cretenca*, fantasia sobre la fi de l'Atlàntida, la fatalitat ateny un dramatisme apassionant; en *L'amulet fenici* fustiga el mercantilisme de manera punyent; en *Pan*, tot ell simbolisme, mite que recull íntegrament la seva idea, recerca l'ànima extraviada per la sobergueria de l'home, que amb la ciència ha volgut saber-ho tot i divinitzar-se, quan no ha fet res més que perdre's ell mateix en occir la senzillesa i la poesia de les coses; en *Troia*, ens retorna a l'epopeia homèrica amb rara fidelitat interpretativa i en una prosa de la qual brollen naturalment els hexàmetres; en *Safo* fa una delicada evocació poètica, plena d'encís i tendresa, serena, de la vida de la poetessa; en *El soldat*, finalment, de factura més moderna, ressuscita el món antic en el dia d'avui i expressa la continuïtat de les accions i la perpetuïtat de l'home. En el seu amor pels temps passats, en els quals plaça les virtuts que enyora, Antoni Ribera fa reviure sovint accents que recorden els clàssics, principalment Homer — i amb més precisió, l'Homer nostrat per Carles Riba —. Tots els somnis són molt ben planejats i contruïts; l'estil, sempre curós, és elegant, ajustat a cada narració i poètic en tot moment; els ambients són reproduïts gairebé amb el virtuosisme que plaïa a Flaubert. Si en alguns instants el *Llibre dels set somnis*, obra intel·lectual, no manté la ponderació que la caracteritza és quan l'autor toca la realitat, quan es presenta despert davant del lector — en el *Somni preliminar* i en l'*Epíleg* —, ja que, aleshores, potser dogmatitza massa; però aquests dos treballs doctrinaris són indispensables, d'acord amb la intenció de Ribera, per a presentar de manera completa la idea que origina el llibre. Entre els somnis, *La nau cretenca* i *El soldat*, així com en un altre aspecte *Pan*, són contes particularment reeixits. Pel nostre gust, però, *El malson* és la més bella narració del lli-

PONT BLAU

convoca tots els escriptors de llengua catalana, qualsevol que sigui el seu lloc de residència, al concurs de Poesia per a l'atorgament del

PREMI MARAGALL 1954

dotat amb 100.00 dòlars per

JOSEP Mª MURIÁ

BASES

1ª Hom atorgarà el Premi Maragall 1954 a la millor poesia, o recull de poesies, inèdites, de tema lliure i sense límit d'extensió, que es presenti a concurs.

2ª El Jurat estarà format per Agustí Bartra (*President*), Pere Calders, Mercè Gili de Perenya, Baltasar Samper i Ramon Xirau.

3ª Les poesies hauran d'ésser presentades en tres còpies a màquina, en cadescuna de les quals constarà el mateix lema, juntament amb una plica que contingui el nom i adreça de l'autor, i porti escrit damunt el títol i el lema del treball.

4ª El premi serà indivisible, però podrà declarar-se desert si el Jurat considera que cap de les poesies presentades no n'és mereixedora.

5ª El poeta guanyador, en acceptar el premi, autoritza la publicació de la seva obra a Mèxic.

6ª El termini de tramesa d'obres es tancarà el dia 15 de juny del 1954 i seran admeses a concurs totes les que hi concorrin i hagin estat dipositades a correus fins el dia 15 de juny del 1954.

7ª Els treballs hauran d'ésser tramesos, sense fer constar en el sobre el nom de l'autor, a la següent adreça: PONT BLAU, *Premi Maragall 1954*, Apartado Postal 7324, México 1, D. F.

9ª El Jurat farà públic el seu veredicte el dia 11 de setembre del 1954.

Ciutat de Mèxic, agost del 1953

bre. Amb empenta, segur de l'estructura, amarat de sentiment pur i en tot instant sentit, serè, Ribera ens trasllada a temps futurs i destrueix el món amb la guerra, per a crear-lo de nou amb el mite de Nausica, amb la poesia que el progrés havia bandejat; *El malson*, quintaessència optimista del pensament de l'autor, és un conte d'extraordinària delicadesa, emotiu sempre i elevadament poètic. Antoni Ribera és un escriptor en marxa ascendent, i el *Llibre dels set somnis*, la seva darrera obra, és la millor de les produccions que fins ara ens ha ofert.—J. ROURE-TORENT.

LES MONOGRAFIES BAGES

Els fascicles de les *Monografies Bages*, tan modestos, tenen una gran ambició: facilitar a les llars catalanes el material necessari per ajudar a formar noves generacons de catalanistes.

Els que, acollits a països lliures, veiem les dificultats que a les terres catalanes troben els patriotes per a les més insignificants manifestacions del nostre esperit i ens adonem de la descatalanització creixent de la nostra joventut exiliada, tenim el deure de començar de bell nou la Renaixença: fer, de cada català, un nacionalista català. El panorama actual de la nostra Pàtria s'assembla al de darreries del segle passat i començaments de l'actual. Als catalans no els és tolerada altra manifestació nacional que el conreu del folklore. La llengua catalana ha estat foragitada de les institucions oficials; s'ha interdit el seu ensenyament a les escoles, a les quals se n'usa una que és estranya als nostres infants; es prohibeix la publicació de premsa catalana; l'edició de llibres en català ha estat arbitràriament reduïda a la de literatura d'imaginació, passada per la censura política...

S'imposa tornar a la unió sagrada. Hem de treballar tots fent, purament i simple, tasca catalana per tal de retrobar la Pàtria en obres que ens uneixin, deixant de banda, circustancialment, tots el motius de fricció o discòrdia entre nosaltres. Estem altra vegada en el punt de reconstruir un catalanisme polític — encara no de partits — per tal de fer que els catalans de les noves generacions sentin que la seva Pàtria és Catalunya.

En les hores, ja llunyanes, de la nostra infantesa hi havia a Catalunya un gran nombre de publicacions catalanes — catalanes en la lletra i en l'esperit — : diaris, revistes, llibres que facilitaven als pares i als avis dels homes de la nostra generació material suficient per a adjudar a formar-nos amb un esperit catalanista prou fort per a induir-nos sempre a posar l'interès de la Pàtria per sobre de qualsevol altre. Ara, molts patriotes que voldrien donar als seus fills consciència de la seva catalanitat es lamenten de la manca de textos. Des de Catalunya es queixen del mateix. La repressió contra Catalunya ha estat, aquesta vegada, més dura, més cruel que mai: ha arribat al sacrifici físic de milers de patriotes pel sol fet d'estimar Catalunya. El genocidi comès contra Catalunya en voler sotmetre-la a les lleis, usos i costums de Castella en nom de una falsa *hispanidad* ha topat, però, amb l'obra més forta dels catalans de la primera meitat de segle: l'ordenació de l'idioma català, les normes, glòria eterna de Pompeu Fabra i els seus col·laboradors. L'idioma rejovenit, fixat, ordenat, és una eina de treball d'un valor perenne i incalculable. Si no quedés res més de l'actuació patriòtica d'ahir, això sol fóra prou per a la glòria de les generacions que hi contribuïren i per a mantenir totes les il·lusions i totes les esperances de les generacions que pugen.

Les *Monografies Bages* es publiquen per tal de satisfer, en la mesura del possible, la necessitat de textos catalans que facin conèixer la nostra Pàtria als nostres joves, que inculquin una consciència patriòtica a le generació que es forma. Les iniciem amb el *Compendi de la Doctrina Catalanista*.

L'obra a fer és vasta i de Mèxic estant només en podem realitzar una part; però com que els que viuen a la Pàtria, més capaços que nosaltres i amb les fonts de documentació al seu abast, no tenen la llibertat de publicar el que podem publicar nosaltres, en creiem obligats a començar la tasca, tot demanant la col·laboració dels homes de bona voluntat, als quals podem assegurar que la nostra selecció serà feta amb un criteri amplíssim per tal que les *Monografies Bages* continguin només treballs que tendeixin à la unió de tots els catalanistes.—F. FARRERAS DURAN.

Mobles
CATALONIA
Av. Insurgentes, 368 - MEXICO, D. F.

Josep Romeu ha publicat a la Biblioteca Selecta el *Llibre del mar*, antologia del tema mariner en la literatura catalana. ¶ La mateix editorial ha reeditat la traducció de *Les aventures de Tom Sawyer*, de Mark Twain, en la traducció de Josep Carner. ¶ El poeta mallorquí Bartomeu Forteza ha publicat *Roses de França*, petit recull de traduccions de poetes francesos. ¶ El setmanari de Madrid *El Español* començà a inserir un escrit inèdit del P. Miguélez sobre les gestions que aquest féu per reconciliar Mossèn Cinto amb el bisbe Morgades. L'excepcionalitat del testimoni i del testimoniatge havien suscitat expectació entre els verdagueristes. Però, no se sap per quina causa, la publicació d'aquell text ha estat interrompuda. ¶ En la biblioteca de La Revista, publicada a Barcelona per l'Editorial Barcino, ha aparegut *Terra en la boca*, de Joan Fuster, amb un pròleg de J. V. Foix. ¶ Ha passat uns dies a València el novelista americà E. Hemingway a presenciar les festes taurines de la fira de juliol, que ell havia evocat ja en el seu llibre *Per qui toquen a mort?* ¶ La V Taula de Poesia, organitzada per un grup de poetes valencians, ha estat enguany presentada no sols a València, sinó també a Alacant. Els actes d'inauguració i clausura es celebraren als salons de l'Ajuntament d' aquesta última ciutat, amb intervencions de diversos intel·lectuals de les dues capitals. ¶ S'ha publicat, a València, el llibre *Líriques i burlesques*, d'Enric Duran i Tortajada. ¶ Enguany es celebra el LXXV aniversari de la fundació de *Lo Rat Penat*. Amb tal motiu s'encumyarà una medalla commemorativa. ¶ El II Congrés Internacional de Poesia, organitzat per organismes estatals espanyols, s'ha celebrat a Salamanca. Hi intervingueren els poetes catalans Carles Riba, Clementina Arderiu, Foix, Permanyer, Tomàs Garcés, Joan Teixidor i Joan Perucho. Carles Riba fou designat vice-presiden del *Congrés*, junt amb Dulce María Loynaz, Giuseppe Ungaretti, Eduardo Carranza, Gerardo Diego i el rector de la Universitat de Salamanca. La presidència d'honor fou atorgada a *Azorín*. ¶ La Col·lecció *Adonais*, de llibres de poesia, que s'edita a Madrid, ha publicat les *Elegies de Bierville*, de Carles Riba, en text català i traducció castellana. En aquesta mateixa col·lecció aparegué l'any passat una antologia de poetes catalans contemporanis, traduïda i triada per Paulina Crusat. ¶ L'Editorial Selecta ha publicat últimament *Sant Francesc* i *Flors del Calvari*, de Verdaguer, en un sol volum amb *La tragèdia de Mn. Verdaguer* del P. Miquel d'Esplugues, i la novel·la *Nocturn de primavera*, de Josep Pla. ¶ *Els Llibres de l'Óssa Menor* acaben d'editar *Pluges a l'erm*, una obra nova de J. Agelet i Garriga. ¶ S'han publicat, a Barcelona, *L'evangeli d'avui*, de Carles Cardó (Ariel); i *Contra la nit d'Oboixangó* (Premi Galeries Laietanes 1952), de Jordi Sarsanedas. ¶ En la col·lecció *Els llibres de l'Óssa Menor*, de Barcelona, s'ha publicat el volum *Antologia Poètica Universitària*, tercer del mateix títol, que comprèn una selecció de poemes d'estudiants catalans, corresponent al curs 1951-1952. ¶ S'ha publicat, a Barcelona, el primer volum de les *Obres Selectes* de Ferran Valls Taberner. Duu un pròleg dels col·lectors de l'edició, senyors Ramon d'Abadal i J. Ernest Martínez Ferrando, i una semblança de l'autor escrita pel doctor Jordi Rubió Balaguer. ¶ En la Biblioteca Selecta ha aparegut, formant-ne el volum 127, el *Llibre de Tarragona*, de Manuel de Montoliu. ¶ S'ha publicat una nova obra de Lluís Valeri titulada *L'íntim combat*.

L'"Agrupació Catalana d'Art Dramàtic", de Mèxic, prepara la presentació de l'obra de Joan Oliver *Allò que tal vegada s'esdevingué*, els dies 5, 6 i 10 de setembre, a la Sala Guimerà. El repartiment és com segueix: *Adam*, Valentí Puigdomènec; *Eva*, Francesa Tàpies de Fradera; *Caín*, Ramon Peipoc; *Abel*, Albert Gassol; *Nara*, Maria del Carme Farrés; *Querub*, Anna Peris de Lluelles; *Diable*, J. Gimeno; *Jahvé*, Frederic E. Sànchez. Hi col·laboren: Irene Peypoch, apuntador; Fernando Meca, traspunt i efectes. Escenografia de Benet Messeguer i direcció de Francesc Messeguer.

DOCTOR
DEMOFIL
FRANCO

ODONTOLEG

Consulta:
de 11 a 1 i de 4 a 8

Uruguay, 44-112
Tel. 21-20-57
MEXICO, D.F.

Acaba de sortir:
del Dr. ANDREU

"LA ALEGRIA DEL VIVIR"

novel·la

- El 19 de juliol a Barcelona i les seves conseqüències telúriques a Madrid, Europa i Amèrica.

Edicions ORBE
Altamirano 7/305

Méx. 4, D. F. - Preu, 4 $

ARTS PLASTIQUES

LA CUCANYA

A París ha produït una certa sensació una novel·la de René-Jean Clot, *La cucanya*, el personatge més important de la qual és, sota nom figurat, Picasso.

La cucanya sembla ésser una narració autobiogràfica. El protagonista, un pintor senzill, ingenu, primitiu, acusa Picasso d'ésser una reencarnació d'Atila, lliurat a destruir la Pintura, amb un talent i una eficàcia sobrehumans.

Clot explica el drama, el profund desconcert, d'acarar-se amb el seu petit bagatge de pintor a l'obra de Picasso i exposa els problemes més vius i més apassionants de l'art del nostre temps, amb una bona fe i una dolguda expressió que donen un gran interès al llibre.

Es simptomàtic que s'alci aquesta veu i que trobi un ressò més gran que el que correspondria al mèrit literari de la novel·la. Realment, mai com ara la pintura no havia estat una matèria tan confusa i especulativa, ni mai no hi havia hagut una quantitat tan considerable de gent amb la sospita o la secreta esperança de ser pintors, sense que hi hagi gaires elements per a desenganyar-los.

La frontera implícita que servia per a determinar quan una persona amb una especial inclinació de l'esperit podia convertir-se en pintor, Picasso l'ha anat fent retrocedir i afeblint-la fins a desaparèixer. Abans, quan es produïa l'escena (esdevinguda un tòpic romàntic) del fill que s'acarava al pare per dir-li que volia ser pintor, el pare, amb tota la seguretat moral que dóna el creure que els miracles no es prodiguen, podia manar-li d'una manera categòrica que s'ho tregués del cap. Ara, en una situació semblant, el pare comença a pensar amb el *Retrat de Mr. Bernstein* o amb la famosa cabra de Picasso i tot de dubtes el priven de prendre decisions definitives.

Sense ésser tan categòrics com René-Jean Clot, que afirma que la Pintura ha mort, assassinada per Picasso, es podria creure que agonitza, en virtut que tot de mans insensibles i plenes de talent l'enfonsen en una mar de literatura.

Picasso té un poder de suggestió enorme. Ell, potser més que ningú, ha contribuït a crear per reflex o per pur mimetisme, un monstre que entre els molts qualificatius que li escaurien podria rebre el de crítica d'art lírica, o novel·lada, o bé narració crítica. No ho sé ben bé. El cas és que ha anat sorgint un personatge els principis del qual foren inofensius i tímids: el crític d'art psicoanalista i poeta, una mica tirador de cartes i una mica descobridor d'estrelles. Per a ell, l'obra d'art és un simple pretext per a elucubrar i bastir conceptes bells, audaços, originals, mai no dits. Ha sortit victoriosament del camp estricte de les arts plàstiques i pontifica sobre matèries tan allunyades del tema com són la fisiologia del sistema nerviós o el socialisme.

Per a quest ésser inquiet, polifacètic i caçador, Picasso ha estat una mina, amb múltiples vetes i galeries. L'home que ha sobreviscut ja a uns quants *ismes*, que fins a cert punt s'ha sobreviscut a si mateix i que en qüestió de posar-se al dia sempre pot pronunciar una darrera paraula, proporciona un material inesgotable. I en aquest cas no es pot dir que el primer sorurès sigui ell mateix, sinó que hi ha un deliberat, un conscient feinejar en aquest conspicu fabricant de sorpreses.

Picasso restarà, però del món febricitant creat sota la seva òrbita probablement no en quedarà res i caldrà començar de nou, contingència a la qual s'acara el vell espatotxí amb un orgull no dissimulat. Però serà, com pertoca, un recomen-

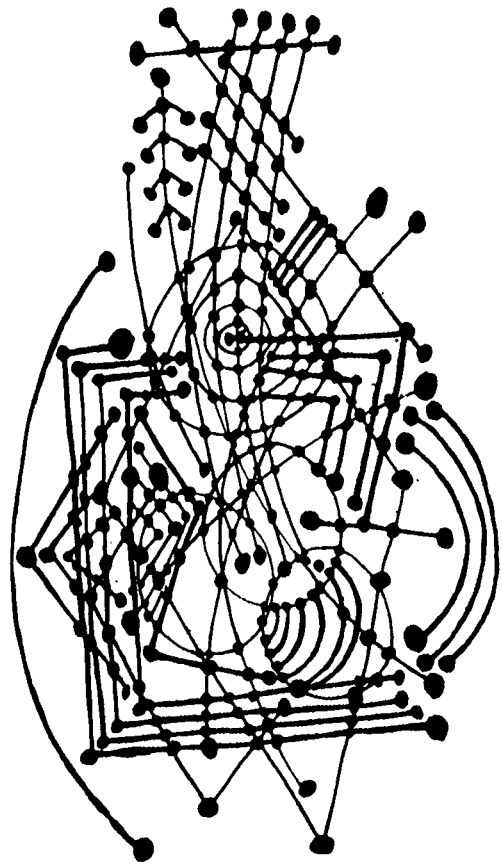

Dibuix per "Le chef-d'euvre inconnu" (Picasso)

çar sense innocència: per sempre més tindrà derivacions l'estupor d'una època que entre diverses obres abstractes (em refereixo a les més acreditades), presumiblement dins un clima creador semblant, n'hi hagi que valguin mig milió de francs i d'altres que només arribin a dos-cents setanta-cinc mil. De les subtils consideracions que fan que altres productes amparats per signatures menys o gens conegudes no tinguin cap valor, és difícil parlar-ne, perquè entren de ple en el camp del misteri. Aquí rau el triomf perfecte del crític d'art i del coneixedor moderns: la facultat de precisar en el buit, de reduir a fòrmules tot un sistema que tracta com sigui de defugir-les.

Si Rafael, posem per cas, visqués la nostra actualitat, també es veuria empès pel giravoltar entorn de la cucanya. Després de sentir-se dir reiteradament que posés la seva pintura al corrent, un dia, cansat, perplex, amb una espurna d'esperança, s'acostaria al pal untat amb greix i faria cua per a provar d'enfilar-s'hi.

Si és pogués donar un cas semblant, és gairebé segur que la màgia de Picasso no deixaria de funcionar: grimpant i relliscant, untuós, fent esforços per arrapar-se a una matèria escorredissa, el mateix Rafael potser tindria moments en els quals creuria que aquell, i només aquell, és el camí que pot recórrer l'artista sense por d'equivocar-se. — PERE CALDERS

Dibuix de B. Messeguer (ploma).

EL paper utilitzat
per aquesta revista
és adquirit a

PAPEL-MEX, S. A.

Ayuntamiento N.º 112
MEXICO, D. F.

Casa del Arte

LA CASA ON L'ARTISTA
TROBA TOT EL QUE
NECESSITA

Els marcs de més originalitat

Tel. 18-36-20 * Av. Independencia 10[illegible]-C
MEXICO, D. F.

Han estat trobades restes humanes d'homes gegants d'èpoques remotes, prop de Badalona, en un sepulcre de l'Edat de la Pedra, d'aspecte molt primitiu. ¶ Al castell d'Ulldecona s'han trobat restes de ceràmica pertanyents als períodes ibèric, grec i romà. ¶ A la Facultat de Medicina de Barcelona s'ha celebrat el Primer Congrés de la Societat de Cirurgia de la Mediterrània Llatina. ¶ A Ciutadella s'han celebrat diversos actes a la memòria de l'almirall Farragut. Hi van assistir l'ambaixador nordamericà James Dunn i l'almirall Cassady, cap de la sisena flota nordamericana de la Mediterrània. ¶ L'exportació de productes valencians durant l'any passat va ascendir a dos-cents milions de pessetes-or. En el mateix període el País Valencià va fer importacions per valor de vuitanta milions de pessetes-or. El comerç valencià, per tant, va proporcionar grans beneficis a l'Estat espanyol durant el 1952. ¶ Cinquanta alumnes, entre nois i noies, de les escoles barcelonines, han estat hostes a cases d'escolars valencians. Han conegut el millor de la ciutat i dels seus voltants. ¶ El palau del marquès de Scala, on està intal·lat Lo Rat Penat, ha estat declarat monument històric i artístic. ¶ També ha estat declarada monument històric i artístic l'església de sant Joan de l'Hospital, de València, construïda entre els anys 1238 i 1261. ¶ Els alumnes del tercer curs de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de València han fet un viatge d'estudi a Tarragona. ¶ Francesc Almela i Vives va donar una conferència sobre Lucrècia Borja i el seu temps a l'Acadèmia Borja, de València. ¶ El dia primer de maig va ser inaugurada la XXXI Fira Mostrari Internacional de València, que cada any té més importància. ¶ L'Instituto Iberoamericano ha armat una polèmica sobre la figura del Cid a conseqüència d'una conferència del senyor Aznar, que va posar aquest peronatge al seu lloc de bandoler. ¶ S'ha constituït a València el Patronat del Museu de Ceràmica, que ha de quedar instal·lat al palau del Marquès de Dues Aigües. ¶ S'ha traslladat a València la meitat del sepulcre dels Boil, família valenciana del segle XIV, que estava al Museo Arqueológico de Madrid. L'altra meitat, que es conservava al Museu de Belles Arts de València fou lliurada fa temps per tal que ocupés el seu antic lloc a l'aula capitular del Convent de Predicadors Dominics. ¶ El Butlletí del Centre de Documentació tècnica de la UNESCO a Mèxic publica la fitxa bibliogràfica del treball del doctor Pelai Vilar Canales a *Acta médica hidalguense* sobre *Consideraciones de cinco casos de cirugía paraotorrinolaringología*, en el qual l'autor presenta cinc casos d'intervenció quirúrgica d'aquella especialitat. ¶ El 30 d'agost tindrà lloc a Ussat-les-Bains (Ariège) el III Aplec de la Sardana organitzat per les Entitats Catalanes de França, aplegades a l'entorn de la Llar Catalana de Tolosa del Llenguadoc. ¶ La revetlla de sant Joan, a Avinyó, va tenir un esclat extraordinari. La Llar Catalana de la ciutat papal, amb la col·laboració dels elements provençals, va fer una exhibició de sardanes i va oferir als assistents l'encesa de la foguera, la coca tradicional i els moscatells catalans. El seu fundador, Lluís Esteve, va fer una vibrant al·locució patriòtica, en llengua provençal, que va ser reproduïda per tota la premsa del Migdia de França. ¶ L'èxit que l'any passat va obtenir la I Festa de la Copa Santa dels Catalans, a Avinyó, ha fet que el Felibrige l'incorporés oficialment als seus actes. Aquest any, les Festes de la Copa Santa, la Copa simbòlica de l'amistat entre Catalunya i Provença, s'escauran els dies 18, 19 i 20 de setembre. Hi participaran diverses entitats catalanes, provençals, llenguadocianes i llemosines. ¶ El Felibrige ha fet ofrena a la Llar Catalana d'Avinyó d'una bandera catalana amb les armes de la ciutat dels papes, com homenatge per la intensa tasca patriòtica que l'entitat catalana porta a cap arreu de Provença. ¶ Al local de Catalònia, de São Paulo, Antoni Massana ha donat una conferència sobre *La nostra Música*. ¶ A la Sala Manuel M. Ponce, del Palau de Belles Arts, de la Ciutat de Mèxic, ha donat un concert l'Orquestra de Camera dirigida pel Mestre Baltasar Samper. Entre altres, fou presentada la bellíssima obra de Samper *Balada de Luard, el Mariner*, que obtingué un èxit sense reserves. ¶ El pianista valencià Josep Iturbi, resident als Estats Units de Nord-Amèrica, ha donat durant el mes d'agost diversos concerts al Palau de Belles Arts i a l'Escola de Medicina de la Ciutat de Mèxic.

PONT BLAU

Literatura. Arts. Informació. Revista mensual.
Any I, número 10, juliol-agost del 1953.

Director
VICENÇ RIERA LLORCA

Secretari de redacció
J. SOLER VIDAL

Director artístic
J. M. GIMÉNEZ BOTEY

Administrador
RAMON FABREGAT

Direcció i administració:
Avenida Pirineos, 89,
México 13, D. F.
Apartado Postal 7324
México 1, D. F.

DIVERSES

ESENCIAS Y MATERIAS PRIMAS, S. A.

Isabel la Católica, 10
Cable: ESYMAPRISA

Telèfons 36-61-51 i 12-75-94
MEXICO, D. F.

La Optica López

TELÉFON 10-00-63
LOPEZ, 157-D
MEXICO, D. F.

* *Atenció especial a les receptes dels oculistes.*
* *Ulleres i cristalls de totes classes*
* *Puntualitat, exactitud, economia*

MD

CREACIONS DE PUNT
Models exclusius per a senyora, nen i home

FABRICATS PER
MANUFACTURES MAS DEOP, S. A.

De venda als principals magatzems del país

Anillo Circunvalación, 40 Tel. 21-19-28 MEXICO, D. F.

Estel

FABRICA DE ROBA INTERIOR PER SENYORA

República Argentina, 76-B. Tel. 39-04-92. México, D. F.

SABO Lady Astor
PER A TOCADOR DELICAT

SABO Arrow
PERFUMAT AMB LAVANDA NATURAL

Acaba d'aparèixer

ODISSEU

Per AGUSTÍ BARTRA

ODISSEU no és una glossa dels textos homèrics, sinó una pura obra de creació. Les vint figuracions que composen el llibre són tractades amb tècniques diferents: narració en prosa, teatre i poesia lírica i èpica.

288 pàgines. Il·lustracions de J. M. GIMÉNEZ BOTEY

$ 15.00

A recordar:

A. TONA NADALMAI

QUATRE CONTES A MUNTANYA

$ 5.00

MACIA. La seva actuació a l'estranger

$ 10.00 (En resten pocs exemplars.)

J. SOLER VIDAL

PERE FAGES

Descobridor, cronista i governador de la Nova Califòrnia

$ 10.00

Monografies Bages

PRAT DE LA RIBA - MUNTANYOLA

COMPENDI DE LA DOCTRINA CATALANISTA

$ 5.00

Demaneu-los a

DIFUSORA DEL LLIBRE. Apartado Postal 10319. México 1, D. F.